

lapkritis/november 1976 10

laiškai lietuviams

JEI SUGRIAUSI KITO DANGŲ...	325	Juozas Vaišnys, S.J.
TOLERANCIJA NAUJOJO TESTAMENTO ŠVIESOJE (I)	328	Alfonsas Grauslys
DEJONĖ, KELIANTI ABEJONĘ	330	Stasys Yla
MINTIS DIALEKTINIAME ŽAISME (IX)	332	Feliksas Jucevičius
LAIKAS ATSIIMTI DIEVO DOVANĄ	336	Nina Gailiūnienė
GYVENIMO VAIZDELIAI IŠ REPORTERIO UŽRAŠU	339	Vytautas Kasnis
VELNIAS LIETUVIŠKOSE PASAKOSE (I)	341	V. Bagdanavičius, MIC
TĖVYNĖJE	348	D. ir G. Vakariai
KALBA	352	J. Vaišnys, S.J.
KOKIĄ NORĖČIAU TURĖTI ŽMONĄ	354	R. Dagilis
FILMAI	356	J. Prunskis
ATGARSIAI	358	A-lė G. ir M. Stonys
TERESĖ GAIDELYTĖ	359	V. V.

STATEMENT OF OWNERSHIP, MANAGEMENT AND CIRCULATION

“Laiškai Lietuviams” (“Letters to Lithuanians”) is published monthly except July and August, when bi-monthly. Its publishers and owners are the Jesuit Fathers of Della Strada, Inc., a non-profit religious society approved by the Roman Catholic Church. The editor is Rev. Joseph Vaišnys, S.J. The managing editor is Mrs. Al. Likander. The offices of editors, publishers and management are located at 2345 West 56th St. Chicago, Ill. 60636. In the preceding 12 months “Laiškai Lietuviams” averaged a press run of 3034 copies. 2902 copies were distributed to paid individual subscribers by mail, free distribution — 132 copies. None (0) distributed to news agents and none (0) sold through dealers. Total distribution — 2968 copies; of single issue nearest filing date: press run — 3034, mail subscription — 2902, free distribution — 66, total distribution — 2968, and left-overs — 66. Annual subscription — \$6.00, single copy is 60ct. Second class postage paid at Chicago, Ill. and additional mailing offices.

LAIŠKAI LIETUVIAMS (Letters to Lithuanians). Published monthly except July and August, when bi-monthly, by the Jesuit Fathers of Della Strada, Inc., 2345 West 56th Street, Chicago, Illinois 60636. Yearly subscription \$6.00, single copy 60 cents. Second class postage paid at Chicago, Illinois, and additional mailing office.

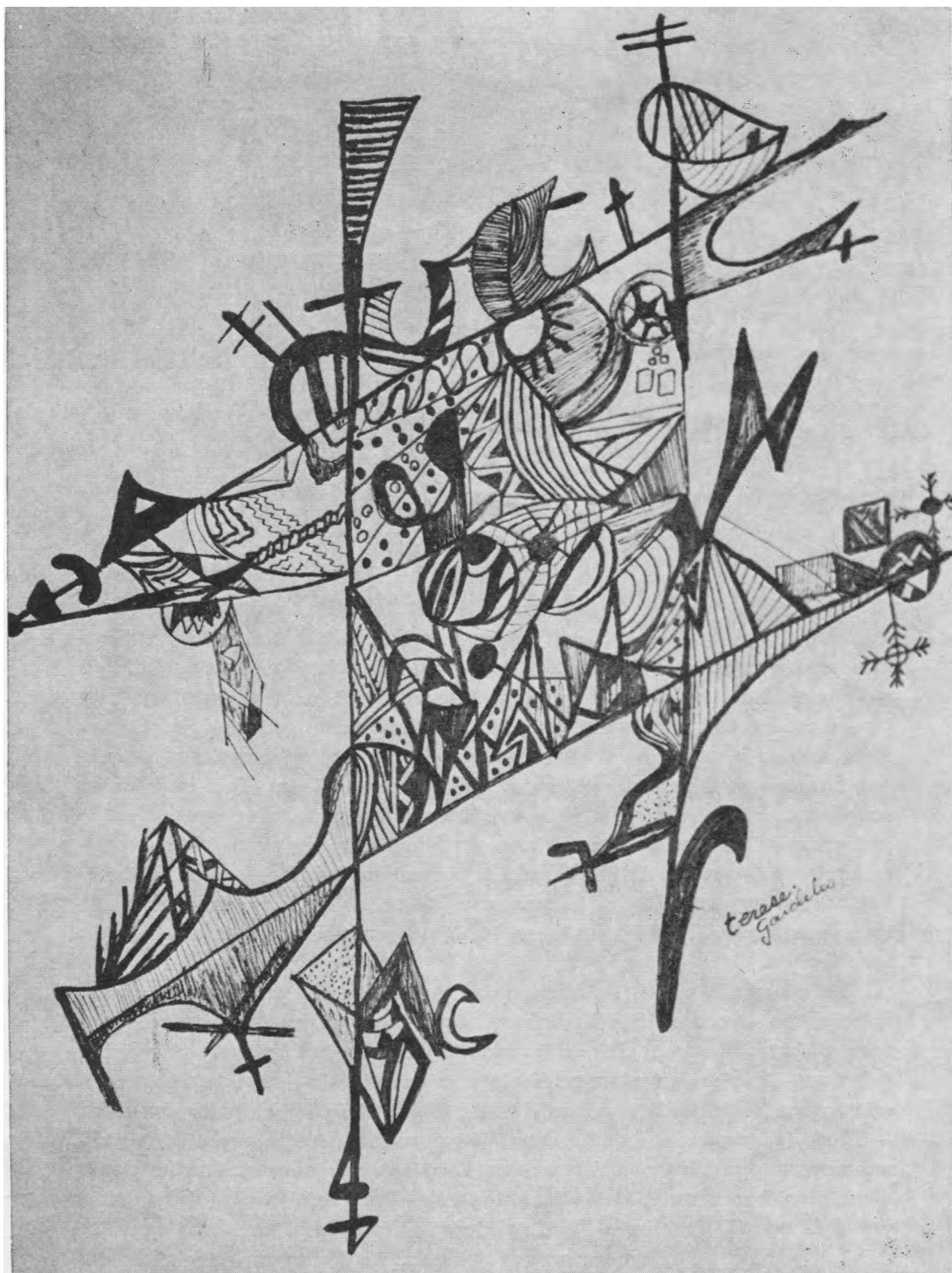

JEI SUGRIAUSI KITO DANGŲ..

JUOZAS VAIŠNYS, S.J.

Kai žmogus pagalvoja apie visus Dievo ir Bažnyčios įsakymus bei reikalavimus, kartais nusimena, kad jų yra tiek daug, kad juos visus užlaikyti atrodo taip sunku, o gal ir visai neįmanoma. Kartais jam ateina mintis, ar nebūtų galima padaryti kokią nors tų įstatymų santrauką, ar negalima būtų juos visus suvesti bent į kelis pagrindinius įsakymus, kuriuos vykdydamas žinotum, kad vykdai visą Kristaus mokslą. Taip pat mes žinome, kad po mirties turėsime stoti prieš Dievo teisumą. Jis mus egzaminuos, kaip praleidome savo bandymo laiką žemėje, kaip vykdėme Jo valią, ar gyvenome pagal Jo įsakymus. Jeigu mokinyš žinotų, ko mokytojas egzaminų metu jį klaus, pasi-stengtų labai gerai tą dalyką išmokti ir egzaminus, be abejo, gerai išlaikytų. Bet ar mes neturime Dievo įsakymų santraukos, ar mes nežinome, iš ko Jis mus egzaminuos? Užtenka atsiversti šv. Mato evangeliją — ten aiškiai apie tai parašyta.

Kai vienas fariziejus paklausė, koks yra didžiausias įsakymas įstatyme, Kristus jam atsakė: "Mylėsi Viešpatį, savo Dievą, visa savo širdimi, visa savo siela ir visu protu. Tai didžiausias ir pirmasis įsakymas. Antras gi į jį panašus — mylėsi savo artimą, kaip pats save. Šiais dviem įsakymais remiasi visas įstatymas ir pranašai" (Mt 22, 37-40). Štai visų įstatymų santrauka — Dievo ir artimo meilė. Iš ko mes būsime egzaminuojami paskutiniojo teismo metu, taip pat ten aiškiai pasakyta. Kristus sako, kad paskutiniojo teismo dieną vieni bus sustatyti dešinėje, kiti kairėje. Tada Teisėjas tars tiems, kurie yra dešinėje: "Eikite, mano Tėvo palaimintieji, paveldėti jums nuo pasaulio įkūrimo prirengtą karalystę, nes buvau išalkęs, ir jūs mane pavalgydinote, buvau ištroškęs, ir jūs mane pagirdėte, buvau svečias, ir jūs mane priėmėte, ligonis, ir jūs mane aplankėte. Tuomet teisieji Jam sakys: 'Viešpatie, kada

Teresė Gaidelytė

Grafika 1974

mes Tave matėme alkaną, ar trokštantį, ar ligonį ir Tau pagelbėjome?" Teisėjas jiems atsakys: "Iš tikrųjų sakau jums, kiek kartų jūs tai padarėte vienam šitų mano mažiausiųjų brolių, man padarėte" (Mt 25, 31-46). O esantieji kairėje bus pasmerkti dėl to, kad jie tokiose pat aplinkybėse nepadėjo savo artimui, tiems mažiausiems Kristaus broliams.

Štai pats didžiausias įsakymas, štai iš ko mus Kristus egzaminuos ir pagal ką teis! Artimo meilė yra pats didžiausias ir pagrindinis Dievo įsakymas ir viso Kristaus mokslo turinys. Mes turime mylėti artimą, nes jį myli Dievas, jis yra Dievo sutvertas ir atpirktas. Jis Dievui yra brangus, todėl ir mums jis turi būti brangus. Kiekviename žmoguje vienu ar kitu būdu pasireiškia dievybė, ir jeigu mes mylime žmogų, mes mylime ir Dievą, su Juo gyvename.

Apsišvalgę aplinkui ir pasižiūrėję patys į save, deja, pamatysime, kad tos artimo meilės dabar pasaulyje labai maža. Tikrai atrodo, kad žmogus žmogui vilkas, kad jis kitų sąskaiton tik savimi tesirūpina, jam visai nesvarbu jo brolis. Jis, prisiminęs tą didžiausią artimo meilės įsakymą, tartum Senojo Testamento Kainas, šalta ištaria: "Ar aš esu savo brolio sargas?" (Pr4.9). Man jis nerūpi, tegul kiekvienas rūpinasi pats savimi. Mes dažnai nusidedame ne tik artimui nepadedami, bet ir jį apkalbėdami, niekindami, šmeiždami. Esame linkę į kiekvieną žiūrėti tik iš juodosios pusės. Pastebime net ir mažiausias kitų klaides, bet dažnai nepastebime jo gerų savybių, o kartais net ir tikro heroizmo. Kitų tikros dorybės, žiūrint į jas per aptamsintus akinius, mums atrodo klaidos. Nors ir geriausias kito intencijas kartais visai neteisingai interpretuojame. Žmogų dažnai peikiame už tai, už ką jį turėtume tik girti.

Kartą paskaitininkas, kalbėdamas šia tema, pakabino ant sienos didelį baltą popieriaus lapą ir jo viduryje pažymėjo pieštuku mažą juodą tašką. Paskui paklausė paskaitos klausytojus: "Ką jūs čia matote?" Visi vienu balsu sušuko: "Juodą tašką!" — "Taip aš ir maniau", lyg pasipiktinęs tęsė

kalbėtojas, "jūs matote tą mažą juodą tašką, o nematote to didelio baltą popieriaus lapo!" Taip yra visur gyvenime — žmonės tuoj kitame pastebi krislelį, bet nenori matyti jo gerų ypatybių, gerų darbų ir gerų norų.

Pasakojama, kad kartą pas pranašą Mahometą atėjęs kaimietis paklausė, ką jis turįs daryti, kaip jis galįs atitaisyti apkalbėjimu artimui padarytą skriaudą. Mahometas jam davęs maišiuką paukščio plunksnų ir liepęs po vieną plunksną išdėlioti prie kiekvieno gyventojų durų. Kitą dieną vėl jis turės pas pranašą sugrįžti ir gauti naujų nurodymų, ką toliau reikės daryti. Ateinančią dieną grįžta tas kaimietis ir pasigiria, kad padaręs taip, kaip buvo liepta — išdėliojęs prie durų visas plunksnas. Mahometas jam sako: "Dabar eik ir surink visas tas plunksnas". — "Neįmanoma!" sušuko nusteбęs kaimietis, "šiandakt pūtė smarkus vėjas ir visas tas plunksnas išnešiojo po laukus; gal dabar nė vienos neįstengčiau surasti".

— "Taip, tai tiesa", jam griežtai atsakė Mahometas. "Bet žinok, kad taip pat neįmanoma atšaukti ir atitaisyti apkalbomis kitam padarytos skriaudos!" Toji skriauda kartais gali būti ne mažesnė už žmogžudystę, nes žmogui garbė gali būti ne mažesnis turtas už gyvybę.

Atsimenu, maždaug prieš dvidešimt metų pasaulio dailiojo čiuožimo čempionatą buvo laimėjusi jauna niujorkietė Carol Heiss. Ši laimė jai ne iš karto nusišypsojo. Pirmašis bandymas nepasisekė, tada ji telaimėjo antrąją vietą. Netapusi pasaulio čempione, ji pribėgo prie ten sėdėjusios savo motinos ir pradėjo ją apsikabinusi labai gaudžiai verkti. Po kelių dienų didžiausi Amerikos žurnalai ir laikraščiai, aprašydami tą įvykį, piktinosi jaunosios čiuožėjos elgesiu ir nesportiškumu. Jie rašė, kad ji buvusi neverta laimėti čempionės titulo, nes esanti visai nesportiška, išdidi, isteriška. Ji nemokėjo ramiai, sportiškai pralaimėti, bet tuoj nubėgo prie motinos ir pradėjo isteriškai verkti. Maža to. Jai net buvo per prasta gyventi tame pačiame viešbutyje su kitais sportininkais. Ji pasisamdė atskirą kambarį drau-

ge su savo motina. Ir taip tie žurnalai bei laikraščiai tą mergaitę niekino ir šmeižė. Kad tai buvo tikri šmeižtai, paaiškėjo už kelių savačių, kai vienas katalikiškas žurnalas paaiškino, kaip ten iš tikrųjų buvo. Tos mergaitės motina sirgo nepagydoma liga — jai buvo likę gyventi tik kelios savaitės. Toji jauna, sportui gabi mergaitė buvo vienintelė motinos paguoda ir pasididžiavimas. Dukra, norėdama motiną prieš mirtį paguosti, padaryti jai malonumą, prižadėjo, kad ji laimėsianti pasaulio čempionatą. To čempionato ji troško ne tiek sau, kiek savo mamytės džiaugsmui ir paguodai. Tad visiškai suprantamas jos skausmas ir ašaros, kai jai nepasisekė. O kad ji gyveno atskirai su savo mama, tai taip pat labai lengva suprasti. Tas paskutines dienas ji dar norėjo praleisti kaip galima daugiau su savo mylima mamyte.

Tad matome, kaip dažnai pasaulis klaidingai įvertina įvykius ir asmenis, kaip neteisingai interpretuoja kito žmogaus veiksmus bei intencijas. Ir tokių įvykių yra pilna mūsų kasdieniniame gyvenime.

Visiems būtų labai naudinga gerai išdėmėti keletą tiesų:

1. Daug mažiau klaidų darytume gyvenime, jeigu kiekvieną žmogaus veiksmą stengtumės ne pasmerkti, bet pateisinti.
2. Ne kiekvienas gali turėti didelį protą, bet kiekvienas gali turėti didelę širdį.
3. Jei sugriausi kito dangų, sau pasistatysi pragarą.
4. Jeigu tavęs kitas neapkenčia, tavę šmeižia ir niekina, žinok, kad jis niekad nelaimės, nebent tuo atveju, jeigu ir tu pradėsi jo neapkęsti, jį šmeižti ir niekinti.

TOLERANCIJA NAUJOJO TESTAMENTO ŠVIESOJE (I)

ALFONSAS GRAUSLYS

Antrajam Vatikano Suvažiavimui baigiantis, buvo paskelbtas paskutinis jo raštas — "Pareiškimas apie tikėjimo laisvę". Šiuo pareiškimu iš praėjusiųjų šimtmečių galvosenos Bažnyčia pasuko radikalia kryptimi į naujųjų laikų ateitį.

Šis raštas, prieš jį paskelbiant, keletą metų brendė diskusijose, šešis kartus perdirbinėjamas, trejus metus atidėliojamas, sunkių įtampų krizių sulaukęs, konservatyviesiems Suvažiavimo dalyviams aštriai prieš jį pasisakant, pagaliau 1965 m. gruodžio 7 d. buvo paskelbtas. Prie šio rašto paskelbimo, nors šiaip konservatyvūs, lemiančiai prisidėjo JAV episkopato nariai. Kai didžiausios diskusijų krizės metu šio rašto likimas kabėjo ant ploniausio siūlo, laukdamas jo visiško atmetimo, tada specialiu kreipimusi į popiežių 1964 m. lapkričio 19 d. tą raštą išgelbėjo du JAV kardinolai: St. Louis kard. Joseph Elmer Ritter ir Čikagos kard. Albert Gregory Meyer. Jiems pasise-

kė pasiekti, kad to rašto diskusijos būtų atidėtos paskutinei Suvažiavimo sesijai. Tos sesijos metu 1965 m. spalio mėn. šis raštas buvo perbalsuotas ir priimtas.

Tad šiuo totalistinių-policinių prievartos santvarkų laikotarpiu II Vatikano susirinkimas paskelbė tikėjimo ir sąžinės laisvę. Tame rašte sakoma, jog "toji laisvė reiškia, kad tikėjimo srityje žmogui negali daryti prievartos kitas žmogus, visuomeninė grupė ar bet kurie žmonių vyresnieji... tikėjimo srityje niekas negali būti nei verčiamas elgtis prieš savo sąžinę, nei trukdomas ją sekti. .. Žmonės yra asmenys, apdovanoti protu bei laisva valia, ir dėl to atsakingi už save. Juos visus pati jų prigimtis traukia ir drauge doriškai įpareigoja ieškoti tiesos, ypač religijos srityje... teisę būti neverčiamam turi ir tie asmenys, kurie nevykdo savo pareigos ieškoti ir laikytis tiesos..." (II Vatikano susirinkimo dokumentai, II dalis, 290 psl.).

Tų laisvių pagrindai — tai į Dievo panašumą sutvėrto žmogaus vertybė, kurią kiekviena prievarta užgauna. Tų laisvių pagrindas — tai Šventraščio Naujasis Testamentas, kuriame sakoma: "Jūs esate pašaukti laisvei! Tikrai šios laisvės vardan nepataikaukite kūnui" (Gal 5, 13). O kitoje vietoje nurodoma į sąžinės lemiamą laisvą apsisprendimą mūsų gyvenime, nes "visa, kas daroma ne pagal įsitikinimą, yra nuodėmė" (Rom 14, 23).

Šiuo tikėjimo laisvės raštu netiesiogiai pasmerkami tie netolerancijos prievartos veiksmai, kuriais praeityje buvo persekiojami kitaip manantieji, o antra vertus, šis raštas įpareigoja tikinčiuosius laikytis tolerancijos kitaip manančių ir jaučiančių religinio tikėjimo plotmėje. Ši pareiga visiškai suprantama, nes jei Bažnyčia pasisako už tikėjimo laisvę, tai tuo pačiu išsako tikintiesiems tą laisvę gerbti, jos nei žodžiais, nei veiksmais nepaneigti, nes netolerancijos pasireiškimu toji laisvė kaip tik ir būtų paneigiama ir tokiu būdu būtų nusikalstama Bažnyčiai. Ši tolerancijos klausimą keliais straipsniais plačiau panagrinėsime.

KAS YRA TOLERANCIJA?

Tolerancija yra tarptautinis iš lotynų veiksmazodžio *tolerare* (pakęsti) kilęs žodis, kuris lietuviškai šiandien verčiamas žodžiu *pakanta*. Tad ši pakanta yra savotiška kantybės rūšis.

Turinio žvilgsniu, tolerancija — tai sutikimas su kitaip manančiais, kalbančiais ir gyvenančiais drauge taikoje būti ir gyventi. Tai koegzistencija — vienas šalia kito buvimas — sambūvis. Tokių būvų būtų galima šitaip nusakyti: pats gyveni, tad leisk ir kitiems gyventi. Tai įvyksta tada, kai, vaizdžiai tariant, sėdintieji truputį susispaudžia, kad padarytų vietos stovinčiam atsistėti.

Plačiausia prasme, kasdieniniame šeimos gyvenime ar šiaip žmonių bendravime, tolerancija — tai ramus pakentimas visokeriopų kito žmogaus skirtingumų, kurie mums nepatinka, mus erzina ir daugiau ar mažiau sunkina gyvenimą. Šitokios kasdieninės tolerancijos, artimo meilės bei kantrybės do-

rybių diktuojamos ir ugdomos, reikalauja apaštalas: "Nešiokite vieni kitų naštas ir taip įvykdysite Kristaus įstatymą" (Gal 6,2), t.y. Kristaus reikalaujamos artimo meilės įstatymą, nes nekantrus reagavimas artimą užgautų ir nuliūdintų.

Tolerancija, siauresne, tikslesne, dažniausiai suprantama ir vartojama prasme, tai yra kitos pasaulėžiūros, kito religinio įsitikinimo ar net visai religijai priešingo — ateistinio nusistatymo atstovo pakentimas, nors toksai įsitikinimas, mūsų supratimu, būtų klaidingas ar net kenksmingas. Suprantama, kad ši tolerancija taikoma ne mums nepriimtinam įsitikinimo turiniui, bet pačiam įsitikinimui, įsitikinusio žmogaus sąžinei, pačiam žmogui. Čia galioja visais amžiais kartojamas šv. Augustino posakis: "Nekęskite klaidų, mylėkite klystančius". Šiame posakyje, be abejo, glūdi nelengvas uždavinys: mokėti atskirti klaidą nuo klystančiojo, o neapykantos klaidai nepriskirti tam žmogui, kuris, mūsų supratimu, atstovauja klaidai.

Yra reikšminga ir įsidėmėtina, kad II Vatikano susirinkimo pareiškime "Apie tikėjimo laisvę" nė karto nepanaudotas *tolerancijos* žodis, nes tolerancija klystančiam nėra krikščionybės idealas. Juk krikščionybė reikalauja artimo ir net priešo meilės, o meilė yra daugiau negu tolerancija.

Jau ir žodyje bei sąvokoje "toleruoti-pakęsti" glūdi mintis, kad tai, kas tik pakenčiama, jau tuo pačiu yra blogybė. Juk paprastai pakenčiama tokia blogybė, kurios išvengti ar pašalinti bei panaikinti negalime, tačiau ir pakenčiant ji vis tiek pasilieka blogybė. Susiduriant su tokiais "pakenčiamais" žmonėmis, yra pavojus tos blogybės etikete ar antspaudu pažymėti ir juos pačius. O juk žmogus, kuris, mūsų supratimu, yra klaidoje, bet, jo paties supratimu, yra tiesoje, negali būti antspauduojamas blogio antspaudu, jeigu jame nėra piktos valios, tos melo bei veidmainystės dvasios, kuri tik viena žmogų teršia. Todėl vėl pabrėžiame, kad Kristaus reikalaujama artimo ir priešo meilė yra daug tobulesnė negu tolerancija. Tad tikėjimo laisvė, gerai supраста, yra dau-

giau negu tolerancija. Toji laisvė yra krikščioniškosios meilės vaisius, ir tos meilės ji reikalauja skirtingų įsitikinimų žmonėse. Šia meile ir pati tiesa netiesiogiai pagerbiama, nes kitaip negu mes religiniu atžvilgiu įsitikinusieji to įsitikinimo laikosi kaip tiesos, ir todėl, kaip ir mes, taip ir jie, savos tiesos laikydamiesi, nusilenkia tiesos principui, t.y. pačiai tiesai. O juk visi, kurie tikrai myli tiesą, yra artimesni pilnesnės tiesos ieškojimui ir jos gilinimui (todėl ir krikščionių vienybei), negu tie abejutiškieji, kuriems tiesos klausimas neegzistuoja.

Tad atrodo, kad apie toleranciją šiaudien nereikėtų kalbėti, nes tolerancija praityje tebuvo vien priemonė sugyventi, tarp skirtingų pasaulėžiūrų vienoje valstybėje. Tos tolerancijos reikėjo, tačiau tai buvo, sakčiau, desperatiška priemonė, kai atrodė, kad jau nėra vilties atstatyti krikščionių vienybę. Po II Vatikano susirinkimo tai vilčiai atgijus, atrodo, ši tolerancija vis garsiau pradeda šauktis visų krikščionių savitarpės meilės. O vis dėlto gyvenimiškoji patirtis rodo (prisiminkime šių laikų arabų krikščionių ir nekrikščionių bei airių katalikų ir nekatalikų tarpe vykstančias kruvinas kovas!), kad žmonių nemažai daliai dar reikia tolerancijos mokytis, nes netolerantiško fanatizmo prasiveržimų ir apraiškų yra gan daug ir šiandien skirtingų konfesijų krikščionių tarpe.

Nenuostabu, kad ir bendrasis ekumeninis katekizmas (bendrai vokiečių katalikų ir evangelikų sutartas) "Neues Glaubensbuch — Der Gemeinsame Christliche Glaube" tvirtina, kad kitaip tikinčiųjų tik pakentimas — tai *neigiama tolerancija*, kuri šaukiasi *teigiamos tolerancijos*, t.y. ne tiek pakentimo, kiek pagarbos religiniam kito žmogaus įsitikinimui, o taip pat ir meilės tam žmogui. Todėl ir mes, čia šį klausimą svarstydami, kalbėsime apie krikščioniškąją, krikščioniškos meilės persunktą toleranciją.

Geriausią šitokios tolerancijos aptarimą duoda prancūzų katalikų filosofas J. Maritain: "Tikroji tolerancija (pasireiškia)... kai žmogus, savąja tiesa absoliučiai įsitikinęs, drauge pripažįsta kitiems, tos tiesos neigė-

jams, teisę tai tiesai prieštarauti ir savąją tiesą skelbti".

Svarstydami krikščioniškosios tolerancijos sąvoką, turime įsidėmėti, kad ši tolerancija nereiškia abejingumo tiesai (nes tai reikštų tiesos, o taip pat ir krikščionybės nebranginimą). O, gal būtų, šią toleranciją mes dėl to turime, kad ir kitaip įsitikinusiame krikščionyje nujaučiame tiesos dalį. O juk bet kur užtikta, kad ir, mūsų supratimu, tiesos trupinėlis yra vertas didelės pagarbos. Antra vertus, krikščioniškoji tolerancija nereiškia nesipriešinimo ar pasyvumo blogio ir nusikaltimų akivaizdoje, nes toksai pasyvumas reikštų dorybės nebranginimą ir toksai nesipriešinimas padėtų blogiui sklirti ir net reikštų, kad ir platesne prasme, dalyvavimą blogyje.

Iš to, kas čia pasakyta, skaitytojui turėtų aiškėti, kad šiuose straipsniuose svarstysime krikščioniškąją toleranciją, pasireiškiančią religinės tiesos bei moralės plotmėse. (b.d.)

DEJONĖ, KELIANTI ABEJONĘ

(Senujų parapijų ir naujų kunigų klausimu)

STASYS YLA

Ne mums vieniems tai rūpi. Amerikiečiai taip pat daug apie tai kalba ir rašo. Kaip jie, taip ir mes daugiau dejuojam, negu ką nors darom. O nedarom, nes visai nežinom, ką daryti. Kaipgi iš tikro yra? Ar padėtis jau tokia tragiška?

Prieš paskutinįjį karą vienam kunigui vidurkis Amerikoje buvo 500 tikinčiųjų. Praktiškai parapijose tekdavo aptarnauti didesnę skaičių: ne visi gi kunigai dirbo sielovadinį darbą. Lyginant su Pietų Amerika ir Europa, Jungtinės Valstijos kunigų atžvilgiu buvo geriausioje padėtyje. Europoje mažiausia kunigų turėjo Portugalija, ypač Lisabonos vyskupija, ir Čekoslovakija. Lietuvoje vienam kunigui vidurkis buvo 1.500 tikinčiųjų, o praktiškai parapijose ligi 3.000.

Kiek dabar Amerikoje atkrito kunigų, kiek išėjo iš vienuolynų, statistikų neturiu, bet

iš pasikalbėjimų su amerikiečiais atrodo, kad vienam kunigui dar galėtų būti vidurkis 800 tikinčiųjų. Jei taip, tai panikai nėra jokio pagrindo.

Negerai, kai kunigai mažėja, bet ar gera, kai jų per daug? Man regis, Amerikoje jų buvo daugiau, negu reikėjo. Tiesa, gera jų dalisėjo į akademinį darbą kolegijose ir universitetuose: tapo chemikais, fizikais, biologais, matematikais. Kiti vadovavo gausiai katalikų spaudai. Šie darbai nebuvo būtini, nes lygiai gerai, o gal net geriau juos gali atlikti pasauliečiai.

Akademiniis-mokslinis kunigų, dažniausiai vienuolių, darbas kėlė visos kunigijos prestižą. Antra vertus, tėvai ne visada buvo patenkinti katalikiškuoju auklėjimu net vienuolių universitetuose. Nueita į scientizmą, apleidžiant ugdymą... Pastaruoju metu kunigų vertė žmonių akyse pradėjo kristi: sudrumstė pagarbą išėjimai, vedybos, skandalai.

Sunku priimti naują padėtį, bet reikia. Ji gali dar blogėti. Bus dar mažiau kunigų, bet jie pasidarys brangesni — ne iš esmės, ne iš savęs: nelengva bus jų prisišaukti, juos pasiekti. Ir kunigai neteks kai kurių privilegijų, kurių buvo pasiekę. Vargiai kur kitur pasaulyje Dievo tarnas tedarbo penketą dienų savaitėje, turėjo laisvą savaitę po Kalėdų ir Velykų, nekalbant apie reguliarias vasaros atostogas, bent kai kuriose vyskupijose. Ne visi kunigai būdavo išradingi praleisti tas laisvas dienas pozityviam poilsiui ar studijoms. Daugis nežinojo, ką veikti, kur tą laiką "užmušti", ir tai gerai neatsiliepdavo jų vardui... Bus mažiau kunigų, mažiau "day off's", mažiau blaškomos, ir tai nesumažins, o padidins kunigo vertę. Iš tos "pašaukimų krizės", manau, turėsime kai ko išmokyti visi — kunigai ir tikintieji.

Kaipgi su lietuvių aptarnavimu? Imkim skaičius. Lietuvių kilmės kunigų šiame krašte prieš dešimtį metų buvo daugiau kaip 600. Dabar, pagal 1974 m. duomenis, dar yra 555. Tautinių parapijų turėjome apie 125, o dabar gal mažiau šimtinės. Nemaža parapijų turėjo po tris keturis kunigus, ir

jie nebuvo labai apkrauti darbu. Dėl to didžioji dalis ateivių kunigų (iš geros šimtinės) nebepritilpo prie lietuviškų parapijų — nuėjo į amerikines. Dalis ir čia gimusiųjų turėjo eiti kitur. Žodžiu, buvo savų pašaukimų perteklius. Dabar gyvai jaučiamas trūkumas, bent kai kur. Nebuvo išlygintas lietuvių kunigų pasidalinimas, o šiuo metu tai padaryti nebėra lengva. Po 25 ar 30 darbo metų amerikinėj sielovadoj, išsitarnavę privilegijas, eventualias pensijas, kas benorės viską prarasti? Šis klausimas prieš trejetą metų buvo svarstytas Kunigų Vienybės Centro valdyboje. Darant rimtų pastangų Amerikos episkopate, dalį savų kunigų, atrodė, būtų galima susigrąžinti lietuvių sielovadon tomis pačiomis sąlygomis, kurias jie turi pas amerikiečius. Toks sprendimas, žinoma, būtų tik laikinas. Mūsų kunigų amžius gerokai pašokęs, bet, darant tuos perkėlimus, dar galėtume verstis gerą dešimtmetį. Toliau be kunigų prieauglio jau neišsiverstume. Dėl to šis rūpestis tebėra atviras. Krizės bangai atslūgus ir kunigų vertės rodyklei pašokus, neabejotinai vėl atsiras naujų pašaukimų. Bet ar greit praeis Amerikos moralinė krizė, gili ir šakota, kurion įveltas jaunimas?

Lietuvių kilmės jaunų žmonių šiuo metu visoje Amerikoje ruošiasi kunigybei gal nepilnas dešimtukas. Ar jie norės dirbti su lietuviiais? Yra du trečiosios kartos diakonai, čikagiškis ir filadelfiškis, kurie veržte veržiasi dirbti lietuvių parapijose. Trečiasis, kilęs iš Čikagos, naujųjų ateivių sūnus, įstojęs į Toronto kunigų seminariją, nemato prasmės dirbti lietuvių parapijose, nes jų ateitis esanti be pagrindo. Apie tai jis rašė viešojoje spaudoje ir netrukus po to, palikęs seminariją, įstojo pas kanadiečius jėzuitus. Lietuvių parapijos esančios atsilikusios, kalbėjo filadelfiškiam diakonui seminarijos vicedirektorius, pats lietuvis, berods, antrosios kartos. Dirbdamas tokioj parapijoj, jaunas kunigas negalėsias įsigyti vispusiškesnio sielovadinio patyrimo. Tų parapijų sudėtis esanti nenormali: bažnyčion renkasi tik seniai, nebėra vidurinės kartos, arba labai maža, trūksta vaikų. Nepilna tikinčiųjų

sudėtis daro apribotą jų aptarnavimą... Nežiūrint šių įtikinėjimų, jaunas diakonas vis tiek "užsispyręs" dirbti tik lietuviams. Panašiai "užsispyręs" ir tos pačios kartos čikagiškis. Ką gi tai rodo? Atsitiktinumą, ar naują reiškinį, būdingą kunigams, ateisiantiems iš trečiosios generacijos? Prieš keletą metų buvo pravesta visoje Amerikoje anketą tarp įvairių trečiosios generacijos tautybių bei religijų. Pastebėta, kad šioje generacijoje iškyla stiprus susidomėjimas savo kilme, jos kalba, kultūra, religiniais papročiais. Su ta generacija pakirdo visoje Amerikoje ir susidomėjimas etninėmis grupėmis bei jų problemomis. Antroji generacija šiuo požiūriu buvo neutralesnė, nors dar mokanti neblogai tėvų kilmės kalbą. Antrosios generacijos kunigai, geri ir uolūs, vis dėlto nebuvo entuziastai kultivuoti savo tėvų kultūrą, tautinius-religinius papročius ir juos rišti su sielovada. Ta prasme jie skyrėsi nuo naujųjų ateivių, kuriems trečioji generacija, atrodo, bus artimesnė. Artimesnė gal ne visais atžvilgiais, nes tautybės, kultūros ir religijos integravimas kiekvienoje kartoje neišvengiamai skirtingas. Vis dėlto trečiosios generacijos kunigai, jeigu jų atsiras daugiau, savo didesniu entuziazmu ir noru dirbti lietuvių parapijose turės tų parapijų veidą keisti geresne kryptimi.

Keičiasi trečioji generacija ir parapičių nusiteikimas. Tai neseniai viename kunigų susirinkime liudijo antrosios generacijos klebonas. Jis negalėjo suprasti, kodėl jo amžininkai lyg gėdijosi savosios tautinės parapijos — noriau eidavo pas svetimuosius, o jaunesnieji — "trečiokai" ne tik ieško savo kilmės Dievo namų, bet ir didžiujasi priklausą jiems. Šiam posūkiui darosi palankesnė ir Amerikos vyskupų taktika. Anksčiau jie buvo linkę palikti tautinių parapijų bažnyčias senose vietose ir leisti joms sunykti kitų tautybių aplinkoje. Dabar, kaip rodo vienas kitas pavyzdys, jie leidžia tautinių parapijų bažnyčias iškelti į tuos rajonus, kur tos tautybės žmonės yra išsikėlę ir to prašo. Jei tie du veiksniai, kartu paimti, sutaps, būtent — naujų trečiosios generacijos kunigų gausėjimas ir vyskupų prita-

rimas perkeldinti bažnyčias, tai tautinių parapijų ateitis susilauks renesanso. Aišku, tos parapijos bus mažesnės, bet vienalytiškos, su ryškesniu savo charakteriu.

Dabartinės lietuvių parapijos, aišku, nėra tobulos. Bet priekaištai, kuriuos kelia Filadelfijos kunigų seminarijos vicerektorius arba minėtasis ateivių sūnus klierikas, vargiai yra viesuotiniai. Jie gal labiau tinka tik Pensilvanijos ir dar kai kurių kitų vietovių parapijoms. Be priekaištų nėra, tur būt, jokios teritorinės parapijos, imant įvairias jų kategorijas — didmiesčių, jų centrų, priemiesčių ir kaimo parapijas. Mūsų klausimas: ar tie priekaištai yra esminiai, ar būtinai rištiniai su parapijų tautiškumu, ar trūkumai nebepataisomi? Bažnyčių perkėlimas į kompaktiškesnius lietuvių rajonus būtų vienas svarbiausių mūsų šio meto rūpesčių. Antras — ieškoti naujų pašaukimų, kreipiant dėmesį į jaunuosius Amerikos vyčius ir trečiosios generacijos jaunimą.

MINTIS DIALEKTINIAME ŽAISME (IX)

(Filosofijos sampratos raida)

FELIKSAS JUCEVIČIUS

Kokia praraja tarp graikų filosofų bei Tomo Akviniečio metafizikos sampratos iš vienos pusės ir tos metafizikos sampratos, kuri nuo Kanto laikų vyrauja modernioje filosofijoje, iš kitos pusės! Humo paveiktas, Kantas atmetė metafizikos mokslinį pobūdį, nes jis laikė patirtį mokslo išeities tašku ir tikslu. Pagal "Kritik der reinen Vernunft", mokslas yra grynojo proto formų pritaikymas pojūtiniais duomenimis. Sekdami Humu ir Kantu, loginio pozityvizmo atstovai laikėsi to paties principo ir suprato metafiziką panašiai. Rudolf Carnapo sąvokų sandaros sistemoje metafizikos klausimai sutampa su kantiškuoju *Din g an sich* klausimu. O šios rūšies klausimai yra neracionalūs ir tuo pačiu nemoksliški. Skirtumas tarp paskirybės ir visuotinės taip pat išnyks-

ta, nes kiekviena sąvoka galinti būti supras-
to kaip paskirybė ir visuotinybė. Pozityvis-
tinę doktriną tiksliai susumavo A. J. Ayer:
"Metafiziniai teiginiai, kaip aš juos supran-
tu, yra taip pat atmetami, laikantis seno
empirinio principo, kad joks teiginys nėra
literališkai prasmingas, jei jis nenusako pa-
tirtą, ir kriterijus, kas gali būti patirta,
turėtų būti kažkas tokios rūšies, kas tikrai
gali būti patirta".⁸ Tomas Akvinietis mano
priešingai. Patirtis yra jam pažinimo išeities
taškos, bet jokių būdų ne mokslo tikslas.
Išvelgdamas pojūtiniam duomenyje visuo-
tinįjį elementą, kuris pojūtinį duomenį pra-
šoka, protas gali taip pat prašyti pačią pa-
tirtą apskritai ir taip pasiekti absoliučiai
tikrą antpatirtinį pažinimą, kuris kaip tik ir
yra metafizikos pasaulis. Kaip tik todėl
metafizika yra mokslų mokslas.

Būtis yra nepaneigiamai antpatirtinio ar-
ba metafizinio pažinimo objektas. Bet šičia
maža pastaba. Būtį reikia suprasti ne kaip
genus generalissimum, o kaip visų konkre-
čių bei paskirų daiktų galutinę tikrovę. Ji
išsisako ne visuotinybėmis, o paskirais
daiktais. Tai esančiųjų visuma. Kai pereina-
me iš būties kaip visuotinybės į paskirą
daiktą, tai būtis lyg nutolsta nuo mūsų ir
prisidengia paslapties skraiste. Bet jei daik-
tas yra, tai tik todėl, kad jo galutinė tikrovė
yra būtis. Tomas Akvinietis sako: "Ką pro-
tas pirmiausia suvokia kaip aiškiausią da-
lyką ir iš ko išplaukia visos sąvokos, tai
yra būtis".⁹ Šis teigimas — tai tomistinės
metafizikos kartinis akmuo. Būtis yra iš tik-
rųjų proto natūralus objektas, ji įausta kiek-
vienoje sąvokoje, ir kiek ji yra paskiro
daikto galutinė tikrovė, tiek jos link krypta
žmogiškasis pažinimas. Susidurdamas su
būtimi, protas pastebi, kad ji nesusiveda į
pojūtinis daiktus. Jis supranta, kad būtis
slepia savyje metafizinę tikrovę, kaip ir
principai, kurie ją remiasi.

Būtis yra visuotiniausia ir plačiausia są-
voka. Kaip ši sąvoka gali apimti įvairiausių
daiktų visumą? Atsakymas į šį klausimą
siejasi su būties struktūros dialektika. Kai
protas eina nuo paskiro daikto konkretybės
prie jo galutinės tikrovės, t.y. būties, tai jis

pasiekia ją tuomet, kai jis išsilaisvina nuo
jo medžiaginių savybių. Kad metafizinės są-
vokos yra abstrakcijos reikalas, tai rodo
kalbos sandara. Lietuviškasis daiktavardis
būtis yra veiksmazodžio abstraktas, pada-
rytas iš bendraties kamieno būti. Jis atitin-
ka graikų daiktavardinį dalyvį *to on* ir lo-
tynų dalyvį *ens*. Kadangi kalba yra minties
išraiška, tai kalbiniai abstraktai yra ne kas
kita, kaip minties abstraktai. Iš tiesų, žody-
je *būtis* atsispindi būties sąvokos metafizi-
nis pobūdis. Todėl kas neigia metafizikos
racionalumą, tas turi neigti ir kalbos ab-
straktų racionalumą. Loginio pozityvizmo
atstovai neigia vieną, bet nedrįsta neigti
kito, ir štai kodėl jų filosofavimai stokoja
loginio nuoseklumo.

Gilindamiesi toliau į būties vidinę struk-
tūrą, mes pastebime du jos aspektus. Verta
į juos atkreipti dėmesį, nes jie išryškina jos
kaip subjekto prigimtį. Juk būtis kaip būtis
yra metafizikos subjektas, t.y. dalykas, kurį
tiria bei nagrinėja mintis. Iš vienos pusės,
būtis turi *subjekto turinio* aspektą, kuris ati-
tinka tai, kas tomistinėje metafizikoje vadi-
nama *essentia*, *esmė*, *daikto prigimtis*, *quid-
ditas*. Iš kitos pusės, būtis turi *subjekto esi-
mo*, t.y. reiškimosi tikrovėje, aspektą, toly-
gų *esse*, *esmės aktui* arba *egzistencijai*. Es-
mė pasako, kas yra daiktas, o subjektas
pasako, kas turi esmę, egzistuoja ir veikia.
Iš čia išsireiškimas — *actiones sunt suppo-
sitorum*. Ką mes vadiname subjektu. Tomas
Akvinietis vadina *suppositum*. Žodžiu, būtis
yra tas dalykas, kuris reiškiasi tikrovėje.
Esmė pasireiškia egzistencija, o egzistenci-
ja apsireiškia esme.

Ar Tomas Akvinietis daro realų skirtumą
tarp esmės arba substancijos ir egzistenci-
jos, ar ne? Tai vienas iš labiausiai ir ilgiau-
siai diskutuotų klausimų. Ne vienas tomis-
tas manė, kad Tomui Akviniečiui, kaip ir
Aristoteliui, realioji būtis ir egzistencija yra
vienas ir tas pats dalykas, ir jie cituoja
tekstų, kur jis nedaro skirtumo tarp šių dvie-
jų būties aspektų. Kiekviena substancija ar-
ba esmė yra tai, kas yra akto dėka, ir tas
aktas, kuris ją padaro tuo, kas ji yra ir kad
yra, nėra kitas dalykas, kaip jo forma. At-

rodo, kad kol jis liko substancijos plotmėje, jis nesusidūrė su substancijos ir egzistencijos santykio klausimu. Ir reikia pridurti, kad Aristotelis niekad neišėjo iš šios plotmės. Jo pasaulis priklauso nuo pirmojo judintojo, kuris yra kartu poveikinė ir finalinė priežastis viso to, kas yra, bet ne kad yra. Kadangi Aristoteliui niekad neiškilo pasaulio tvėrimo klausimas, tai jam neiškilo egzistencijos klausimas. Kitaip su Tomu Akviniečiu. Jo pasaulis yra "Genezės" pasaulis. Tai pasaulis, kurį Dievas laisvai sutveria ir laisvai gali sunaikinti. Toks pasaulis priklauso visiškai nuo Tvėrėjo. Šitokio pasaulio akivaizdoje iškyla egzistencijos klausimas, nes egzistencija jam nepriklauso prigimties teise. Tomas Akvinietis suprato, kad egzistencija siejasi su esme, bet ji neišplaukia iš esmės. Dievas yra vienintelė būtis, kurios esmė sutampa su egzistencija ir kurio egzistencija sutampa su esme. Visos kitos būtybės gauna egzistenciją iš Dievo, ir štai kodėl *potentia ad non esse* glūdi ne jų prigimtyje, o Dievo valioje. Jei būtybių egzistencija priklauso nuo Dievo arba, kaip jis sako, nuo *influxu Dei*, tai substancija bei esmė nėra būties galutinė tikrovė. Todėl jis prileido, kad be aristotelinio substancinio akto plotmės yra dar egzistencinio akto plotmė ir kad tarp esmės arba substancijos ir egzistencijos yra realus skirtumas. Esmė ir egzistencija yra du skirtingi principai, kurie turi šaknis būties metafizinėje struktūroje. Tai ne du vienas nuo kito nepriklausomi dalykai, bet dvi viena nuo kitos priklausančios apibrėžtinybės. Štai kaip jis apie tai samprotauja: "Kas nepriklauso esmės ar *quidditas* sąvokai, tas iš kitur ateina ir sudaro su esme sandarą, nes esmė negali būti suvokta be savo dalių. Gi kiekviena esmė ar *quidditas* gali būti suvokta be jos egzistencijos pažinimo. Iš tikrųjų, galiu žinoti, kas yra žmogus ar fenikšas, o ignoruoti ar jie tikrai egzistuoja daiktų pasaulyje. Todėl aišku, kad egzistencija yra kitas dalykas, negu esmė ar *quidditas*, išskyrus tik tą dalyką, kurio *quidditas* būtų jo egzistencija".¹⁰ Tomas Akvinietis yra realistas. Jam tikrai yra tik tas daiktas, kuris

egzistuoja. Kai jis kalba apie esmę ir egzistenciją, tai jis turi omenyje ne sąvokas, o realius daiktus.

Tomas Akvinietis skiria realiame daikte keturis dalykus: medžiagą ir formą, šių dviejų dalykų lydinį, t.y. esmę, ir esmės aktą arba egzistenciją. Bet galutinėje analizėje tie keturi dalykai susiveda į du — esmę, arba res, arba subjektą ir egzistenciją, arba *ipsum esse*, arba *actus essendi*. Aišku, Tomui Akviniečiui esmė ir egzistencija nėra minties kūriniai, o daikto tikrovės duomenys, kurie atskleidžia būties kaip subjekto du aspektus. Todėl be būties nėra nei esmės, nei egzistencijos ir nei viena, nei kita neegzistuoja paskirai. Tik tikrai yra būtis, kurios metafizinėje sklaidoje išryškėja esmė ir egzistencija. Būties struktūroje esmė ir egzistencija atlieka potencijos ir akto vaidmenį. Medžiaga ir forma santykiauja taip pat kaip potencija ir aktas. Bet Tomas Akvinietis pastebi, kad "medžiagos ir formos junginys bei esmės ir egzistencijos junginys nėra tos pačios rūšies, nors abu yra iš potencijos ir akto".¹¹ Šie du junginiai skiriasi vienas nuo kito tuo, kad medžiagos ir formos junginys realizuojasi būties substancijos plotmėje, o esmės ir egzistencijos junginys atsibaigia egzistencijos plotmėje. Todėl būties dialektikoje susiduriame su dviem aktais — formos aktu ir egzistencijos aktu. Forma yra kiekvieno daikto bei kiekvienos būtybės *causa essendi* arba *principium essendi*. Substancija arba, kaip Tomas Akvinietis paprastai sako, id *quod est*, yra tai, kas yra tik formos dėka. Šia prasme forma yra tarytum egzistencijos pirmtakas. O antiras akas: "Egzistencija yra visų aktų aktas, ir kaip tik todėl visų tobulybės tobulybė".¹² Kas yra labiausiai esamo būtyje, tai yra egzistencija, nes ji yra pats esimo aktas. Ji yra lyg formos akto aktas. Substancijos plotmėje forma yra galutinis aktas, o egzistencijos plotmėje ji yra potencija egzistencijai. Bet forma nėra subjektas egzistencijai. Egzistencija nėra pripuolamybė nei kokia būties papilda. Ji yra iš tikrųjų tai, kas yra pagrindiniausio būtyje, ir esmė tik ją determinuoja bei apriboja. "Egzistencija

yra tai, kas yra intymiškiausio bet kuriame daikte ir visuose dalykuose slypi giliausiai, nes iš visų tų, daikte esančių, ji yra labiausiai formalinė", sako Tomas Akvinietis.¹³

Bet esmė yra juk medžiagos ir formos junginys, ir forma padaro daiktą tuo, kas jis yra, t.y. tuo egzistuojančiu daiktu. Jei esmė, kaip forma, tikrai egzistuoja, tai lyg išeitų, kad egzistencija sudaro junginį su egzistencija. Kaip tai suprasti? Aišku, mes galime suvokti egzistenciją tik egzistuojančioje esmėje. Atskirta nuo esmės, ji yra sąvoka be turinio. Nėra tokio daikto kaip egzistencijos *quidditas*. Nei egzistencija yra sąvokos objektas. Bet vis dėlto egzistencija yra pažinimo objektas, nes ji atsibaigia būties egzistencija. Kaip Hegelio dialektinės triados vienas narys apima kitą, jį prašokdamas, taip tomistinė būties metafizika apima aristotelinę substancijos metafiziką, ją prašokdama. Jei egzistencija prašoka substanciją ar esmę, tai ji tuo pačiu prašoka ir sąvoką. Kadangi egzistencija nėra daiktas, o aktas, tai mūsų protas pasiekia ją ne sąvoka, o spėjimu, ir spėjimu pasiektoji egzistencija yra būties tiesa. Komentuodamas Lombardo "Sentencijas" Tomas Akvinietis klausia, ar esmė yra daikto tiesa. Suminėjęs keletą argumentų už tai, jis paskui padaro išvadą, kad ne. Juk kartais sakome tiesą apie būtybes ir nebūtybes. O nebūtybės neturi esmės, ir todėl tiesa negali remtis esme. Toliau jis tęsia: "Kadangi daikte yra jo *quidditas* ir jo egzistencija, tai tiesa labiau sutampa su egzistencija, negu esme, kaip ir būties vardas pareina nuo egzistencijos. Ir kai protas suvokia daikto egzistenciją, tai tapatybė realizuojasi per kažkokį prisitakymą prie jo, ir čia glūdi tiesa. Todėl sakau, kad pati daikto egzistencija yra tiesos priežastis".¹⁴

Taigi Tomo Akviniečio pažinimo teoriją saisto būties metafizika. Jo žodyne mintis nusakoma *cogitatio* ar *intellectio* terminais, ir mes žinome, kas tai yra, kai jos santykį su būties metafizika išnagrinėjome skirtingose plotmėse. Skirtumas tarp esmės ir egzistencijos tolygus skirtumui tarp būties ir

minties. Kadangi Dievuje esmė sutampa su egzistencija, tai Jame sutampa ir būtis su mintimi. Dievas yra, pagal Garrigou-Lagrangé poetinę formulę, "amžinai subsistuojantis minties grynasis švystelėjimas".¹⁵ Tvarinyje esmė skiriasi nuo egzistencijos ir tuo pačiu yra skirtumas tarp būties ir minties. Būtis ir mintis sudaro lyg dvi plotmes, nors ir vieną nuo kitos priklausančias. Būties plotmėje mintis yra proto veikla, kurios tikrovė priklauso nuo subjekto, iš kurio ji kyla ir kuris ją apriboja. Minties plotmėje būtis yra mąstymo priežastis ir tikslas. Būtis kaip esmė ar substancija yra sąvokos objektas, o būtis kaip egzistencija yra spėjimo objektas. Kaip egzistencija yra būties aukščiausias aktas, kiekvieno esančiojo atsibaigimo viršūnė, taip spėjimas yra aukščiausias proto aktas. Tomistinėje būties metafizikoje egzistencija yra centre, o tomistinėje pažinimo teorijoje — spėjimas.

Esmės ir egzistencijos dialektika tiek savo metafizinėmis gijomis, tiek savo loginiais ataudais suteikia tomistinei būties sampratai originalumą, ko dažnai nepastebėjo net jo sekėjai. Filosofijos istorinėje raidoje būtis buvo paprastai suvokiama kaip substancija arba prigimtis. Tai pastebime platonizme ir Aristotelio *ousia* filosofijoje. Avicenna, kurį Averroes už tai kritikavo, užima tarsi vidurio poziciją, nes egzistencija jam yra kaip kažkas atsieto nuo esmės. Bet ne ji, o esmė yra būties pagrindas, ir *actus essendi* yra tik pripuolamybė. Sekdami Dun Scotu ir Suarezu, didžioji dalis scholastikų, o taip pat ir Wolfas, Kantas bei Hegelis, turėjo prieš akis būtį kaip substanciją. Istoriskai žiūrint, esmės ir egzistencijos tapatybė Dievuje buvo žinoma filosofijoje prieš Tomą Akvinietį ir po jo. Ši tapatybė visad buvo ontologinio Dievo įrodymo išeities taškas. Nors šio įrodymo išvedžiojimui skiriasi pas skirtingus autorius, bet jie visi turi bendro tai, kad Dievo egzistenciją išveda iš Jo esmės. Kiekviena kita būtybė susideda iš *id quod est* ir *ipsum esse*. Jei būtybė yra dvasinė substancija, ji susideda iš vieno esmės ir egzistencijos junginio, o jei medžiaginė substancija, ji apima du junginius — medžiagos ir for-

LAIKAS ATSIIMTI DIEVO DOVANĄ, PARENGTĄ MŪSŲ TAUTAI

NINA GAILIŪNIENĖ

Nežinia kas ir kada Lietuvą pradėjo vadinti šventa. Tas epitetas taip prigijęs, kad niekas net neklausia kodėl. O titulą apginti nebūtų lengva. Turime tik vieną šventąjį. Kazimierą. Ir tą patį reikia dalintis su lenkais.

Tiesa, lietuvių tauta patyrė daug skriaudų iš savo galingų kaimynų. Kraujo ir ašarų prisigėrusi jos žemė. Neturėdami kam pasiguosti, lietuviai ne tik bažnyčias statė, bet net pakeles ir savas sodybas Rūpintojėliais ir kryžiais nusagstė. Kad tik arčiau būtų Dievas — "mūsų prieglauda ir stiprybė". Taip giliai buvo tikinti Lietuvos liaudis. Ir tai ne viduramžiais. Ne šv. Kazimiero laikais. Visados. Iki šių dienų. Nors už tai kentėti reikia. Ta prasme ją galima vadinti šventa.

Bet tokiose sąlygose paprastai gimsta ir išauga dvasios milžinai — šventieji. Ar ne keista, kad Lietuva jų neturi? Atrodo tiesiog nerealu galvoti, kad už savo tikėjimą tiek daug kentėjusi tauta nebūtų išauginusi šventojo. Tikro lietuvių šventojo. Kilusio iš varganos liaudies. Iš to nesugadinto tautos

kamieno. Kodėl tokio lietuvių nėra altoriaus garbėje? Atsakymas vienas. Mes šventojo neieškome savųjų tarpe... Kas ieško, randa. Rodo pavyzdžiai.

Štai Marija Goretti. Italijos varganos kaimietės duktė. Kai tėvas mirė, Marija buvo tik vienuolikos metų. Vyriausia iš šešių vaikų. Motina plūkėsi laukų darbuose. Marija tvarkė namus ir prižiūrėjo už save mažesnius. Čia ji sutiko nedorą jaunuolį. Jauanas samdinyš mėgino Mariją išprievartauti. Mergaitei pasipriešinus, užpuolikas subadė ją peiliu. Po kelių dienų Marija mirė.

Ar maža žūsta įvairaus amžiaus mergaičių, besiginant nuo užpuolimų su nedorais kėslais? Ypač šiais laikais. Vieną dieną auka palaidota, antrą — užmiršta. Italai Marijos neužmiršo. Jie ižiūrėjo mergaitėje kilnią sielą, nuvedusią į mirtį. Taigi vertą šventosios vainiko. Buvo pradėta Marijos beatifikacijos byla. Dangus jų pastangas palaimino. Dar mergaitės motinai esant gyvai, Marija buvo paskelbta šventąja.

Arba vėl — ši pavasarį buvo Kanonizuotas Italijos gydytojas. Kanonizacijos iškil-

mos, kurios sudaro esmę, ir esmės bei jos esimo akto. Čia jaučiama neoplatonisto Proklo įtaka, kuris skyrė *ens per essentiam* ir *ens per participationem*. Pirmoji formulė virsta tomistinėje metafizikoje *ens a se, ipsum esse subsistens*, dieviškoji Būtis, o antroji formulė — *ens ab alio*. Ir tai pažymi visas kitas būtybes.

IŠNAŠOS:

1. Martin Heidegger, **Sein und Zeit**, Max Niemeyer Verlag, Tübingen 1960, p. 12.
2. Jean-Paul Sartre, **L'Existentialisme est un humanism**. Les Editions Nagel, Paris 1970, p. 52.
3. **ten pat**, p. 58.
4. **ten pat**, p. 70.
5. Plg. William Barrett, **Irrational Man**. A Study in Existential Philosophy, Doubleday, New York 1958, p. 94.

6. In XII Libros Metaphysicorum, Prooemium.

Čia ir toliau naudoju Ludovicum Vives leidinį **Thomae Aquinatis Opera Omnia**, Parisiis 1871-1880.

7. Summa contra gentiles, 1. III, c. 25.

8. Alfred Jules Ayer, **Language, Truth and Logic**. Dover publications, Inc., New York, p. 14; taip pat pig. Rudolf Carnap, **Der logische Aufbau der Welt. — Scheinprobleme in der Philosophie**, Felix Meiner Verlag, Hamburg 1961, p.p. 213-216, 221-223.

9. De Veritate, q. 1, a. 1.

10. De Ente et Essentia, c. 6.

11. Summa contra gentiles, 1. II, c. 59.

12. De Potentia, q. 7, a. 7 ad 9.

13. Summa theologiae, I, q. 8, a. 1 ad 4.

14. Commentarium in Lib. I Sententiarum, dist. XIX, q. 5, a. 1.

15. R. Garrigou-Lagrange, **Dieu, son existence, sa nature**. 5-ème Edition, Paris 1928, p. 400.

mių kalboje popiežius pasakė, kad šventasis buvo sąžiningas gydytojas. Pasiaukojęs savo profesijai. Žinomas medicinos tyrinėjimų darbuose. Jis lankydavo ligonius namuose. Ypač didmiesčio neturtingųjų kvartaluose. Kartais net už jų vaistus pats sumokėdavęs. Jo gilus tikėjimas buvo tų gerų darbų šaltinis. Dar yra gyvų pacientų, kurie su dėkingumu ir meile prisimena savo geradarį daktarą. Dabar — šventąjį...

Cinikams ir skeptikams gali atrodyti, kad italams taip lengva "iškepti" šventuosius, nes popiežius arti... O kaip tada su lenkais? Jų padėtis Romos atžvilgiu ne geresnė kaip lietuvių. O lenkai be didelio vargo įkėlė į altoriaus garbę savo kunigą Kolbe. Ne kokią viduramžių senieną. Ne prieš šimtą ar daugiau metų mirusį asketą. Šių laikų kunigą! Žuvusį nacių kacete...

Yra didelė garbė tautai turėti savo šventąjį. Mes, lietuviai, atrodo, per daug garbės nesibaidome. Kai meno, mokslo, literatūros ar kitoje srityje pagarsėja asmuo, turįs bent lašelį lietuviško kraujo (dažnai užtenka, kad jo tėvai ar seneliai Lietuvoje gyveno...) tuojau pareiškiame į jį savo pretenzijas. Kad jo garbės spindesys kristų ir ant mūsų galvų. .. Lietuvių tauta jaučia amžiną skriaudą, kad Vytautas Didysis turėjo mirti be karališkos karūnos. O ir didžiausia žemiškoji garbė baigiasi prie duobės angos...

Kitas reikalas su šventojo garbe. Ji gimsta mirtyje ir gyvena per amžius. Todėl ir knieti man klausimas, kodėl mes, taip linkę džiaugtis muilo burbulais, nematome spindinčio brangakmenio? Kodėl iki šiam laikui pasiliko neiškelta prof. Prano Dovydaičio kandidatūra į šventuosius?

Nėra antro lietuvio — dvasiškių ir pasauliečių tarpe — kuris savo gyvenimu taip tobulai būtų skelbęs Kristų, kaip Dovydaitis.

Jis buvo šakotas žmogus. Profesorius. Mokslininkas. Rašytojas. Leidejas. Redaktorius. Visuomenininkas. Visų jo darbų tikslas ir priežastis buvo įgyvendinti Lietuvoje Kristaus Karalystę. Tam jis paaukojo visą savo gyvenimą. Net šeimos ir asmeniniai reikalai Dovydaičiui buvo antroje vietoje.

Dovydaitis niekad nesiekė politinės valdžios kaip tikslo savyje. Bet nevengė išeiti į atvirą kovą prieš valdžią, kai buvo karpoma laisvė "visa atnaujinti Kristuje". Jis pliekė ir dvasiškius, nežiūrėdamas jų hierarchinio rango, kurie nebuvo pakankamai uolūs jo akcijoje už Kristų.

J. Girnius rašo Dovydaičio biografijoje, kad profesoriui buvo sudarytos sąlygos pasitraukti iš Lietuvos. Dovydaitis žinojo, kas jo laukė, kai į ją įkėlė sovietai koją. Bet, gyvenęs ir kovojęs dėl Kristaus, jis pasirinko ir mirti už Jį. Kankinio mirtimi...

Kad Dovydaitis yra šventas, nėra abejonės. Nesunku bus įtikinti ir Romą. Kitas reikalas su mūsų tautiečiais. Nors lietuviai tiki ir meldžiasi į šventuosius, bet daugumas turi savotišką šventumo supratimą. Štai kaip žmonės įsivaizduoja šventąjį žemėje.

Valandų valandas meldžiasi. Kai nesimeldžia, tai vaikščioja šventam svaiguly. Galva panarinta... Rankos sunertos lyg maldai... Akys nuleistos... Nusižeminimas to reikalauja. (Ir pagundų mažiau, kai nematai kas aplinkui dedasi). Atgyja tik kalbėdamas apie Dievą. Šiaip burnos neatidaro. Užkalbintas atsako. Pašnibždomis. Kad nesudrumstų savo širdies ramybės... Apie juoką tai jau nėra ir kalbos. Atlaidžiai nusišypso tik žodžiu ar veiksmu užgautas. Atlaidumas to reikalauja... Rengiasi tik kūnui pridengti. Valgo iš reikalo. Gyvybei palaikyti. ..

Jei paklaustum, kokiam luome ar profesijoje tokio "šventojo" ieškoti, negalėtų atsakyti. Pasaulyje toks žmogus negalėtų gyventi, o vienuolynai nepriimtų. Juk tai simpatingas durnelis, kurį taip meistriškai suvaidina Tom Smothers TV programose.

Sutalpinti Dovydaičį į tokią "šventojo" formą, susidariusią daugumos vaizduotėje, neįmanoma. Kaip neįmanoma įkimšti dramblio į pelės odą... Dovydaitis dar tebėra gyvas. Vieniems jų pačių atmintyje. Kitiems jis atgis J. Girniaus kruopščiai parašytoje Prano Dovydaičio biografijoje.

Ne mano reikalas duoti teisingą šventumo sampratą. Tai jau teologų ir dvasiškių

uždavinys. Mano supratimas, kodėl Dovydaitis šventas, yra tik realistinio galvojimo išdava. Apskaičiavimas matematiškais matais. Tai ekonomistės, ne teologo išvalga į jo šventumą.

Štai ji. Krinta lietuviai, kaip prinokę obuoliai. Ir vis tikime, kad kiekvienas į Dievo ranką. Nesu gyvenime sutikusi nė vieno, apie kurį kitaip galvočiau. Juk esame krikščionys. Kristaus sekėjai. O Jis pažadėjo parengti vietą savo Tėvo namuose...

Bet Kristus įspėjo, kad neturįs "vestuvinio rūbo" bus išmestas į amžinos kančios vietą. O tai reiškia, kad kiekvienas paliktas danguje turės būti pasiekęs bent mikroskopinio laipsnio šventumą. Kiekvienas bus su "vestuviniu rūbu", kad ir skurdžiausiu...

Jeigu dar yra šiek tiek teisybės žemėje, jos turi būti danguje. Ir ta teisybė reikalauja, kad mes kiekvienas pamėgintume įvertinti Dovydaičio "vestuvinį rūbą", lyginant su savuoju... Gal tokiu būdu praregėsime prarają tarp Dovydaičio ir savęs... Ta praraja tiek plati, kaip tarp didelio šventojo altoriuje ir eilinio nusidėjėlio, reikalingo jo užtarimo danguje...

Dovydaitis bus didelis šventasis. Epochinis! ... Dievo apvaizda jį tam parengė ypatingu būdu.

Kaip visa lietuvių tauta, taip ir Dovydaitis buvo ortodoksinės Bažnyčios auklėtinis. Pagal seną tradiciją religija buvo laikoma kiekvieno žmogaus privačiu reikalu. Viešame gyvenime, darbe, profesijoje, santykiuose su kitais asmenimis giliai religingo žmogaus nebuvo galima atskirti nuo netikinčio. (Prezidentas A. Smetona ir kiti žymūs tautininkai taip pat buvo geri katalikai, bet jie norėjo religiją atskirti nuo politikos ir viešojo gyvenimo). Ir dabar mes tiesiog drovimės kalbėti apie maldą ir Dievą mūsų asmeniškame gyvenime. Tai dvasiškių privilegija. ...

Po II Vatikano susirinkimo Bažnyčia reikalauja, kad krikščionis skelbtų (liudytų) Kristų visur ir visada savo paties gyvenimu. Šventumo siekimas nėra daugiau tik privatus asmens reikalas. O jis turi būti žiburytiems, kurie dar tamsoje. Raugas tiems, ku-

rie dar užsisklendę Dievo malonei. Kiekvienas krikščionis įpareigojamas savo tobulėjimu tobulinti savo brolius Kristuje.

Dovydaitis tuos reikalavimus su kaupu įvykdė penkiasdešimt metų prieš šį Bažnyčios susirinkimą... Ar tai nėra ženklas, kad jis buvo šv. Dvasios išrinktasis mūsų tautoje?

Negaliu pasigirti savo asmenine pažintimi su prof. Dovydaičiu. Buvau jį sutikusi tris ar keturis kartus grupėje. Iš dr. Girniaus knygos matyti, kad turime daug lietuvių, kurie Dovydaičį intymiai pažinojo. Kodėl jie tyli apie profesoriaus šventumą? O gal šventumas pasislepia nuo per daug arti stovinčių.

Kūdikėlio Jėzaus Teresėlei mirus, sena vienuolė gailėjosi velionės, kad jai reikėsia ilgai atgailauti skaistykloje. Ji nematė jaunutėje seselėje jokių nuopelnų, kurie atidarytų duris į dangų... O Teresė nusileido į patį dangaus sodą ir iš ten pradėjo siųsti į žemę "rožių lietu"...

Ar ne tas pat su mumis? Jaunas ukrainietis, buvęs politrukas, savo kančią koncentracijos lageryje laiko ne per aukštą kainą, sumokėta už privilegiją ten sutikti ir pažinti Dovydaičį... Nors tuo metu profesorius jau buvo "... žmogus greičiau panašus į mumiją, negu į gyvą būtybę", ("Pranas Dovydaitis" 303 p.) bet kažkas didingo ir neužmirštamo buvo jo asmenyje.

Kai Dovydaitis jautė, kad jo dienos žemėje suskaičiuotos, įprašė tą patį ukrainietį: "Papasakok mano tautiečiams, kad paskutinėmis savo gyvenimo dienomis ištikimo Lietuvos ir savo tautos sūnaus Prano Dovydaičio tik kūnas buvo toli nuo mylimosios Lietuvos, o mintys ir širdis skriejo viršum erdvių, įsisiurbamos nematomomis akimis į pažįstamus vaizdingus peisažus, miestų siluetus ir nepaprastai man brangius veidus mano žmonos, vaikų, giminių ir man artimų žmonių. Pasakyk jiems, kad čia liko tik mano dulkės, o siela ir širdis ten — Lietuvoje!" ("Pranas Dovydaitis" 305 puslapis).

Taip labai jis mylėjo Lietuvą ir lietuvius. Bet dar daugiau Dievą... Su ateitininkų grupe nusifotografavęs 1937 m. Kirdeikių pilia-

KRIKŠČIONIS KATALIKAS KASDIENYBĖS SŪKURIUOSE

(Gyvenimo vaizdeliai iš reporterio užrašų)

VYTAUTAS KASNIS

Jei beveik kasdien linksniuojame žodį *kova*, tai ir savo religiniame gyvenime jo neišmetame iš žodyno. Tiesa, niekam negrasiname, ginklais nežvanginame, bet savo dvasinėje būsenoje kovojame savyje ir dienos užsiėmimuose, ir nakties sapnuose. Kovojame, siekdami tiesos, grožio, pilnutinės meilės. Tokių aš daug sutinku gyvenime. Toks esu ir aš gimimo metrikuose užrašytas, įjungtas į krikščionių - katalikų šeimą. Daug kas šiandien kviečia atsinaujinti dvasiniame gyvenime. O tai jau yra kova prieš blogį, prieš pagonišką raugą, prieš pelėsius apkerpėjusį dvasinį gyvenimą.

— Štai šventasis atsirado, pamokslauti užsigeidė, — gal ne vienas šyptels, pradėjęs skaityti šiuos reporterio užrašus.

Galima šypsotis, galima ir akmenį sviesti į jo pusę, bet jis rašys, ką pats išgyvena, ką sutinka ir mato kasdienybės sūkuriuose.

Mes mėgstame pasižmonėjimus, susitikimus, pasikieminėjimus. Progų daug, o jei nėra, tai susirandame. Visa tai lydi nuoširdus vaišingumas. Tas vaišingumas niekad nebūna mažybinis — kartais net per kraštus varvantis. Daug juoko ir linksmybių. O jei kalbų žodžius pasvertume, marias pripildytume. Būna paikų pasikalbėjimų, bet

kalnyje (Utenos apskr.), profesorius užrašė ant nuotraukos: "Šiose 'Lietuvos Alpėse' norėčiau turėti savo kapą su parašu: ATEIKITE IR PAMATYKITE DIEVO DARBUS, KOKIUS PADARĖ MŪSŲ TĖVYNĖJE".

Šiuo metu aiškiai matyti vienas Dievo malonės veikimo darbas: DOVYDAITIS — LIETUVOS ŠVENTASIS. Laikas atsiimti Dievo dovaną mūsų tautai. Paskubėkime. Jei gu Dovydaitis būtų turėjęs bent lašelį lenkiško kraujo, jis jau būtų altoriuje, kaip jų kun. Kolbe... Ko mes laukiame? Lietuvos altoriai reikalingi lietuvių šventojo. Jei gu Dovydaityje nematome šventojo, tai Lietuva ir pasiliks "šventa žemė" be šventųjų...

netrūksta ir rimtų. Tokiais atvejais pasiskoma nuoširdžiai ir atvirai. Kalbama dienos temomis, apie visuomeninį, kultūrinį gyvenimą, apie politiką. Viena pilis griunama, kita statoma. Neapsieinama be pasikarščių, lengvų pykčių.

Iš savo užrašų išbraukę viską, kas lengvai nugarma į jūros dugną, gyvenimo vaizdeliuose paliekame deimančiukus.

Mūsų draugėje yra ir kunigas. Kalbame religinėmis temomis. Kvepia kava. Lūpose tirpsta pyragaičiai. Juozaitis ir sako:

— Karšta, juoda kava man visada pri-mena pragarą. Kyla garai — tai dejonų šauksmas. O saldūs pyragaičiai — gyvenimo grožis su visais atributais.

— O kad tu prasmegtum, — įsiterpia jo žmona, — mat, kur jis atrado gyvenimo grožį. Pyragaičiai — tai galvažudžiai. Aš nuo jų į sijonus nebetelpu. Tokiais pasakymais tu tik nuodėmę darai. Eik išpažinties!... (Garsus juokas.)

— Taip žmona ir gainioja mane. Čia nuodėmė, ten nuodėmė. Eik išpažinties. Tu persirijai, tu persigėrei, tu persimylėjai. O kunigas, išpažinties klausydamas, kartą ir sako: "Ar neturi ko nors rimtesnio pasakyti?"

— Dabar ir jaunimą sunku priprašyti eiti išpažinties, — įsiterpia Kazėnas. — Mes gi einame žmonių varomi. Ir labai dažnai. Kartais tikrai nėra ko ir sakyti. O kai skubi, nėra laiko nė pasiruošti.

— Dažna išpažintis, — aiškino dr. Lape-nas, — veda prie kasdienėjimo. Nebesurandi dvasinio atsigaivinimo. Ar nereikėtų grįžti prie senų tradicijų: velykinės ir kalėdinės išpažinties? Per ilgesnius mėnesius ir "rimtesnių" nuodėmių prisirenka, ir gali geriau pasiruošti. Po tokios išpažinties, atrodo, lyg akmuo nuo krūtinės nukrinta. Su džiaugsmu tada eini ir prie Dievo stalo.

Iki šiol tylėjęs psichologijos magistras Juodakis, jau persiritęs per trisdešimtį, pra-

dėjo dėstyti savo nuomonę. Jis manęs, kad tiek mes, tiek kai kurie kunigai išpažinties prasmės, reikalingumo ir svarbos tinkamai neįvertina. Mes guodžiamės, kad neturime ką sakyti, o kai sakome, tai kunigui kalbame taip, lyg norėdami išsisukinėti ir save pateisinti. Užmirštame, kad kalbame Dievui, kuris viską mato ir žino. Tokiu būdu mes meluojame pačiam Dievui ir padarome dar didesnę šventvagystės nuodėmę. Tiesa, vieni turi bėdos išsakyti save, bet kiti ieško gražbylostės, švelnindami ir išsisukinėdami.

Toliau jis nukrypo į kunigus. Daugumas jų esą klausykoje geri Dievo tarnai. Blogų gal ir nėra. Kiti (kaip ir tinka kunigui, tik ne šiuo atveju) yra per geri. O mes tokių ir ieškome. Jis paminėjo ir porą pavyzdžių:

— Žiūrėk, prie kun. Pustelninko klausykos didžiausios eilės, bet jos, lyg ratais nededamos, greitai trumpėja. Gavai atgailą ir eik. O prie kun. Širvaičio eilės trupa labai pamažu. Jis tau padeda atverti širdį ir veda tikruoju išpažinties keliu. Tad man atrodo, ar neužmirštame patys save paklausti, ko ieškome: ar tikrai prasmingos išpažinties, ar tik jos formos, savęs apgaudinėjimo. Žiūrėk, dažnai einu išpažinties. Tuo ir save paguodi, ir žmonas nuramini. Todėl jei p. Kazėnas sako, kad jaunimą sunku priversti ar prikaltinti eiti išpažinties, tai aš jų daugelio vardu galiu pasakyti, kad mes ieškome ir laukiame išpažinties reformų. Būtinų, didelių reformų. Universitete, kur aš ruošiu doktoratą, kartais bandomos bendros išpažintys.

— Na, gerai, — sako Jautokienė, — jūs kaltinate, kad mes, sijenėlius pasiraite, vyrus gundome. Pasakysiu atvirai — jeigu jau vyrai tokie aviniukai, tai tegul ir nuodėmiauja. Kas to ieško, tai gundymų susiras, net ir moteriai į avies kailį įsivyniojus. Mes madas gainiojome, grožio ieškome, o ne apie gundymus galvojame. Vyrai palieka vyrais. Šimtas jų nematė. Tegu jie sako, kad nuodėmių neturi, bet tik ne mums, moterims, girdint. Mes esame geriausios liudininkės. Bet ką gi kalbėti apie mus, moteris? Ką gi mes turime sakyti kunigui, eidamos išpažinties? Pasiguodžiam jam, pakalbame

apie savo vargus, tai ir viskas. Juk visos mūsų dienos panašios. Pradėkime, pavyzdžiui, nuo ankstyvo ryto. Kartais pramiegame ir vyrui pusryčių neparuošiame. Paskiau kartais su draugėmis per ilgai telefonu pakalbame, kartais per ilgai pas kaimynę užsibūname. Gal namų ruošą kartais apleidžiame. Paskui vakarienė. Na, paerziname vyrus, pasibaramė. Žiūrėk, jau ir vėlus vakaras. Tad, ir labiausiai knibinėdamasis, nuodėmių nesurasi. Sakau, tokių riebesnių, kad būtų ką ir išpažinti.

— Jeigu jau mano žmona tokia šventuolė, — sako Jautokas, — tai ar ne tokie patys esame ir mes? (Kambaryje nuskamba garsus juokas.) Bet, rimtai kalbant, su išpažintimi nėra viskas tvarkoje. Mes į ją žiūrime labai paviršutiniškai. Jei sakoma, kad šventasis septynis kartus per dieną nusideda, tai ką bekalbėti apie mus. Nemanau, kad reikėtų visokias smulkmenas į juodus sąrašus traukti, bet, antra vertus, iš smulkmenų pripildomas ir maišas, iš mažos sėklos išauga didelis medis.

— Teisingai, — pritaria Butvila, žinomas humoristas. — Sutinku su Jautoku, kad mes besikalbėdami susismulkinome ir kalbamės, lyg strausai, į smėlį galvas sukišę, kad savęs nebematytume. Keliame save į aukštumas, lyg ant altoriaus sau vietos ieškodami. O artimo meilę, patį didžiausią įsakyką, taip ir rauginame, į statines supylę, lyg tą vyną, guosdamies — kuo senesnis, tuo geresnis; mažiau vartosi, ilgiau užteksti. Ir lipame vieni kitiems ant galvos, pykstamės šeimose, pykstamės ir visuomeniniame gyvenime. Skaldomės, draskomės, vis manydami, kad mes geri, o kiti blogi. Tolerancijos aureole apsivainikuojame tik į karštą atsigulę.

Kai mes ir šaltai, ir įsikarščiavę kalbėjome apie išpažintį, kunigas visą laiką tylėjo. Dabar staiga visi sužiurom į jį.

— Ateikite išpažinties, ir tada plačiau išsikalbėsime, — sako jis. — Parašysiu ir straipsnį.

O mes, lyg mieta prariję, užspringome žodžiuose. Nei klausti, nei ką sakyti. Taip ir išsiskirstėme.

REDAKCIJOS PAAIŠKINIMAS

Tikrai, gal viena labiausiai dabar pokalbiuose nagrinėjamų religinių temų yra išpažintis. Ji dar nėra nei panaikinta, nei pakeista. Žmonės dar ir dabar kartais vis pakalba apie tas "bendras išpažintis", gerai nesuprasdami, ką tai reiškia. Bendra išpažintis tai būtų pati sunkiausia ir nemaloniausia išpažinties forma, nes žmonės turėtų visi viešai išpažinti savo nuodėmes. Kas tai išdrįstų, ypač jei turėtų tų "riebesnių" nusikaltimų? Bet kai žmonės kalba apie "bendrą išpažintį", jie turi galvoje ne bendrą išpažintį, o tik bendrą išrišimą be jokios išpažinties. Tokį bendrą išrišimą be asmeniškios išpažinties kunigas gali duoti tik labai retais atvejais, pvz. kai gresia mirties pavojus bombardavimo metu arba misijų kraštuose, kur labai retai atvyksta kunigas, o yra labai daug norinčių atlikti išpažintį. Bet ir tokiais atvejais pasilieka pareiga atlikti asmenišką išpažintį, kai tik atsiras proga.

Kartais žmonės ta "bendra išpažintimi" laiko ne sakramentinę išpažintį, bet tam tikras atgailos apeigas (penitential rite). Tai nėra išpažintis, o tik įvairios maldos bei apeigos, padedančios geriau įsigilinti į atgailos prasmę ir pasiruošti sakramentinei išpažinčiai.

Dabar jau pamažu norima įvesti tam tikrų pakeitimų ir išpažintyje. Dabar šis sakramentas jau nebevedinamas atgailos sakramentu, bet susitaikymo sakramentu. Kaip tik norima labiau pabrėžti tą susitaikymo mintį. Netrukus manome šiuo klausimu plačiau parašyti ir supažindinti skaitytojus su svarbiausiais pakeitimais.

• Laose komunistinė vyriausybė nusavino katalikų mokyklas, našlaitynus, parapijų ir misijų namus, bažnyčias. Sostinėje Vientiane tik viena bažnyčia dar atdara kasdien, kitose tik sekmadieniais leidžiamos pamaldos. Vientiane veikė 87 budistų maldos namai. Dabar atdari tik du. Visose mokyklose uždraustas tikybos dėstymas. Budistų patriarchas pašalintas iš pareigų.

VELNIAS LIETUVIŠKOSE PASAKOSE IR VOKIEČIŲ DIEVAS ODINAS

VYTAUTAS BAGDANAVIČIUS, MIC

1. LIETUVIŠKAS VELNIAS — SUTARČIŲ DARYTOJAS

Vienas būdingiausių bruožų lietuviškose legendose apie velnią yra tas, kad jis daro su žmonėmis rašytines sutartis. Jose jis prižada žmogui parūpinti pinigų ar kitokių gėrybių, o žmogus jam pažada patį save ar savo vaikus.

Taip vienam žvejui, kuris nepagavo nė vienos žuvies, velnias, pasivertęs žmogumi, padarė šitokį pasiūlymą: "Pažadėk man, ką namie nepalikai, tai pagausi užtektinai". Žvejys apsimastė, kad nėra ko rūpintis tuo, ko nesi namie palikęs, sutiko. Tačiau velnias norėjo, kad sutartis būtų padaryta raštu. Žmogus aiškinosi, kad nėra kuo pasirašyti. Velnias atsakė: "Įsipiauk truputį pirštą, patepk ant popierėlės, ir bus gerai". Tai padarius, žmogui žvejyba sekėsi. Tačiau grįžęs namo ir radęs užgimusį sūnų, suprato, kad jį jis buvo užrašęs velniui (Basanavičius. Lietuviškos pasakos, I t., 38 psl., 22 nr.).

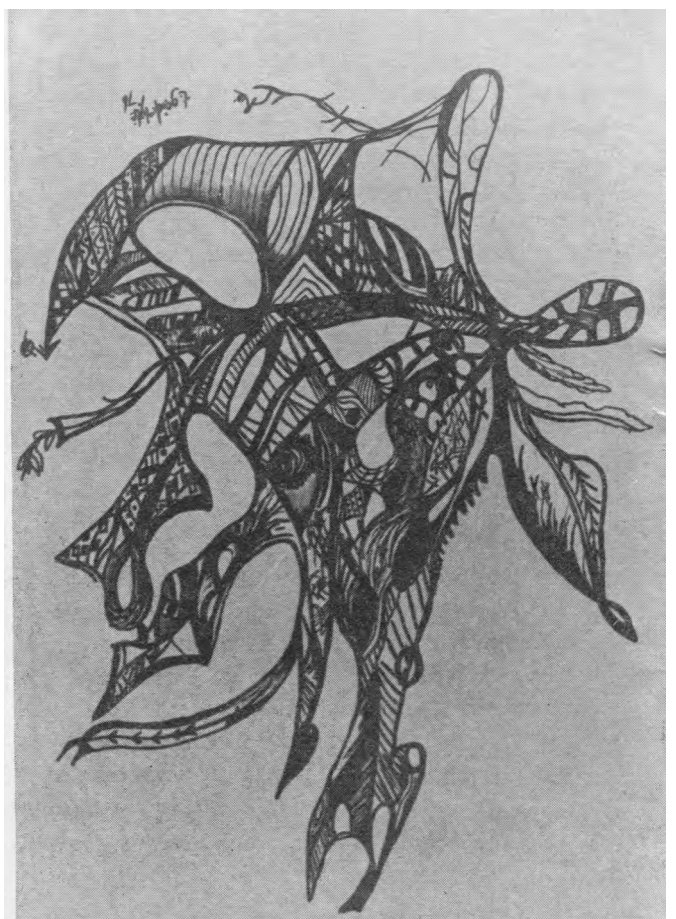
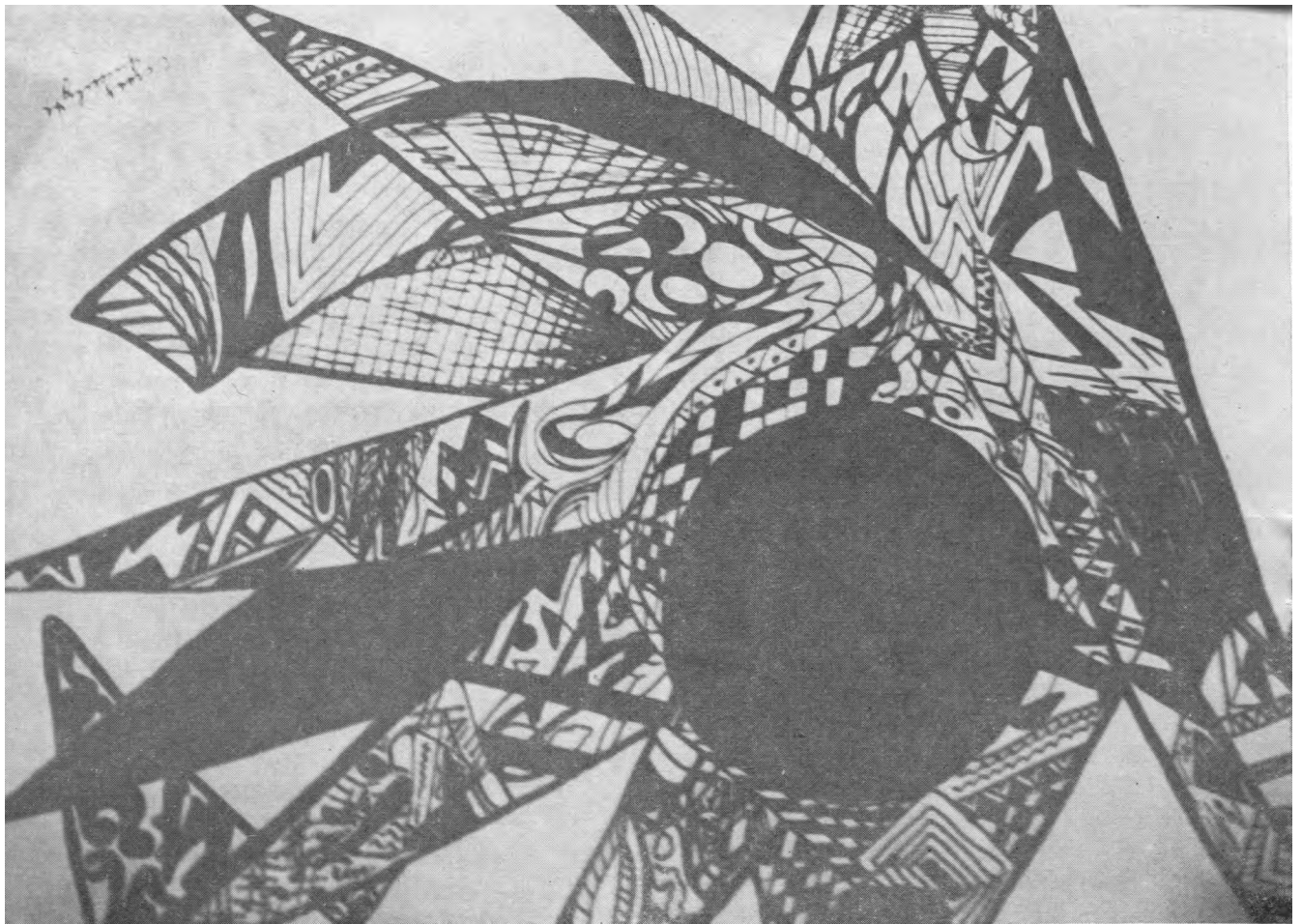
Pasakojimai apie velnią, darantį rašytines sutartis, yra labai plačiai pasklidę įvairiomis formomis. Taip viena darbšti, bet ne labai graži mergina buvo ilgai netekėjusi. Atėjo pas ją gražaus jaunuolio išvaizdos velnias ir atnešė jai visokių valgių bei drabužių. Tačiau už tai jis kalbino ją už jo tekti. "Tu man turi pasirašyti, kad mudu tuoksimės". Mergina, nuolat kalbinama pasirašyti, nuėjo pasitarti pas bobą. Ši pagelbėjo merginai atsikratyti velnio, tik reikalaudama, kad jis iškęstų "lino mūką" (Bas. I, 43-45 psl., 26 nr.).

Vieno ūkininko sūnus, beeidamas miške sutiko velnią, stovintį ant akmens. Šis sako: "Pasirašyk tu man, aš tau duosiu maišą pinigų". Sūnus jam atsakė: "Kad aš nemo-ku rašyti". Velnias sako: "Mažiuką pirštą truputį įsipiauk ir man čia ant karnos pasirašysi, ir bus gerai". Velnias, prašomas pa-

Teresė Gaidelytė

Kristaus kančia (1973)

rodyti, kur yra jo pinigai, atvertė akmenį ir iš po jo ištraukė maišą pinigų. Tačiau ūkininko sūnus iš šv. Petro ir Povilo buvo sužinojęs to akmens vardą ir tuo būdu gavęs galią jam įsakyti. Dėl to jis tarė akmeniui: "Laikyk tą velnią iki aš sugrįšiu". Tas akmuo tik capt tą velnią už kojų ir laiko, o tas, maišą užsidėjęs, velka į karčiamą (Bas. I, 62 psl., 40 nr.).

Vienos sesers brolis, kartais lakiojās sakalu, išleido iš savo paslaptingosios skrynelės karius, kurie užėmė visą mišką. Kai jis norėjo juos suvaryti atgal į skrynelę, jam nesisekė. "Ir ateina toks diedas ir užriko ant to žmogaus:

— Vaike, kam paleidai savo šeimyną į mano girią? Greičiau atsiimk!

Tas žmogus sako, kad negali. Tas diedas sako:

— Kad tu man duosi, ką namie nepalikai, aš suvarysiu.

Tas žmogus pasikanavo: pačią, vaikus, viską palikau. Sako:

— Duosiu.

Diedas liepė mažiuką pirštą išipiauti, pasirašyti. Išipiovė, pasirašė ant luobo savo kraujais ir padavė tam diedui. O tas diedas, suvaręs į skrynute tuos kareivius, uždaręs, padavė ją tam žmogui ir pasakė:

— Kai pareisi, pasakyk tam, ką namie nepalikai, lai jis ateina ant Geležinio kalno pas Kaulinį diedą.

Ir nuėjo namo tas žmogus. Kai parėjo, rado sūnų užgimusį dvidešimties metų. Jis baisiai nusigando, kad sūnų aprašė Kauliniui Diedui ant Geležinio kalno (Bas. I, 67 psl., 42 nr.).

Daukšių parapijos, Suvalkijoje, legenda pasakoja apie karalių, kuris užrašė velniui savo negimusį sūnų, kad jam sektųsi karuose (Bas. II, 82 psl., 33 nr.).

Velniui užrašoma ne tik savo negimusius vaikus, bet ir save patį. Vienas labai pavargęs, bet godus žmogus "kur tikėjo, ką tik darė, vis Dievo prašė, kad numestų iš dangaus pinigą, o jis jį rastų. Vieną sykį tas godišius savo stuboj buvo labai užimtas misliomis ir rūpesčiais apie pinigus. Tam tarpe išlindo iš po pečiaus velnias, pavidau-

le žmogaus, ir, žadėdamas duoti daug pinigų, reikalavo užrašymo dūšios. Godišius, tai išgirdęs, labai prasidžiugo ir, nieko nemislydamas, užrašė savo krauju dūšią velniui be jokių derybų, tiktai kad pristatytų pinigų ganėtinai" (Bas. II, 92 psl., 36 nr.). Pastebėkime, kad čia žmogus prašo pinigų iš Dievo, o tos maldos išklauskas ateina iš velnio.

Dievo ir velnio veiklos bendrumą galima įžvelgti ir kitoje pasakoje. Jaunas kunigas neturėjo iš ko paruošti primicijų pietų. "Velnias pristojų prie jo ir sako:

— Jei užsirašysi į mano juodąją knygą, aš tau pietus prirengsiu.

Kunigas, bėdos tekęs, užsirašė. Tada velnias pavogė nuo vieno karaliaus pietus ir atnešė kunigui. Per pietus patarnavo velniai, pasivertę žmonėmis. Jie turėjo jam tarnauti; matyt, taip buvo padarę ant kontrakto, kad lig to laiko, kuris buvo parašytas ant popieriaus, velniai turės jam tarnauti, o po to laiko velniai, ką norės, tą galės su juo padaryti" (Bas. II, 119 psl., 51 nr.).

Legendose žmogaus santykiai su velniu vyksta, tarpininkaujant raštui. "Sako, jei nori nuo velnio gauti pinigų, reikia turėti tokią knygą su baltom litarom ant juodo popierio ir skaityti iš tos knygos. Tada velniai ateisį ir klausią, ko reikalauji; o pasakius, tai velniai pristato" (Bas. II, 123 psl., 53 nr.). Atvirkščias raštas — baltos raidės ir juodas popierius šiame pasakojime yra atsiradęs tik tam, kad atskirtų šį skaitymą nuo paprasto rašto ar net švento rašto. Iškreipimai legendose yra vėlesni, negu pozityvios formos. Kad iškreipimai ar neigiamas kurio dalyko nusakymas būtų galimas, pirmiau turėjo būti neiškreiptas dalykas. Taigi baltos raidės juodame lape yra pakaitalas paprastam raštui.

Kad velniai legendose paprastai yra raštingi, liudija ožkabalių pasakojimas. "Vieną sykį du velniuku, atsitūpę bažnyčioje ant lango, rašė žmonių griekus. Kai jau prirašė pilną jaučio skūrą, tai jau netilpo. Jiedu įsikandę tą skūrą tempė, ale vienam kaip smuks iš dantų, tas ragu pokšt į mūrą, o kitas, nupuolęs ant žemės, ragą nusisukęs".

Pažadėjus sielą, galima gauti ir kieno nors užkeiktus pinigus. Taip "Ragainės paviete žmogus, atkasęs pinigus, rado ant jų juodą šunį. Šuo pasakęs:

— Tie pinigai tau nepriklauso, ale jei tu man vieną dūšią pažadi, tai gali juos pa-
imti (Bas. II, 127 psl., 76 nr.).

Kartais pats vienas raštas, ypač religinis, gali padėti paimti užkeiktus pinigus. Kai vienas tėvas slėpė pinigus, norėdamas, kad jų niekas nepaimtų, jo sūnus po dangčiu ant pinigų buvo padėjęs giesmyno lapą. Dėl to, seniui mirus, sūnus visada galėjo prieiti prie pinigų (Bas. II, 126 psl., 66 nr.).

Atkreipkime dėmesį šiuose pasakojimuose į du dalykus: į tai, kad velnias daro su žmogumi sutartį, ir į tai, kad jis yra raštingas. Visų pirma šių legendų velnias savo santykius su žmonėmis grindžia ant laisvos sutarties pagrindo. Šiose derybose velnias pasirodo, kaip įvairių žemiškų gėrybių valdovas, kurias jis gali dalinti savo nuožiūra. Tačiau vertybė, kurią jis brangina, yra ne turtas, bet žmogus. Jis savo derybose su žmogumi nori gauti tai, kas, jo požiūriu, yra žmoguje vertingiausia. Jis reikalauja, kad žmogus jam užrašytų savo sielą.

Kitas bruožas, kuriuo velnias pasižymi šiose legendose, yra jo rašytinė kultūra. Nei velnias, nei žmogus šiose legendose nėra laukiniai. Jie yra personažai, sukurti tokios kultūros, kurioje ne tik žmogaus siela buvo labai vertinama, bet ir buvo tikima, kad jis turi galią disponuoti savo siela po mirties. Ir šis disponavimas įvyksta rašytinio dokumento būdu. Legendos, kurioje velnias raštu daro sutartį su žmogumi, negalėjo sudėti ir pasisavinti tokia visuomenė, kuriai raštas buvo nežinomas.

Visi šie dalykai, tiek velnio pažiūra, išreikšta tokiu dideliu žmogaus sielos vertinimu, tiek rašytinė sutarties forma, skatina mus atpažinti šiose legendose aukštos kultūros liekanas.

2. SUTARTIES RELIGIJA

Velnias yra Dievo priešingybė keleriopa prasme. Visų pirma jis toks yra, būdamas

blogio principas, o Dievas yra gėrio principas. Be to, jis yra asmeninė būtis, turinti pretenzijų būti Dievu. Šiose studijose mes nesvarstome velnio nei vienu, nei kitu čia paminėtu požiūriu. Velnia, kaip blogio principą, studijuoja filosofija; o velnią, kaip dvasinę būtybę — teologija. Mums čia rūpi pažvelgti į velnią, kaip jis susidaro savo pavidalą religijų istorijoje.

Bestudijuodami velnio apraiškas religijų istorijoje, mes turime progos prieiti įsitikinimo, kad jis savo konkrečias apraiškas įgyja iš religinių kultūrų kovų. Nugalėtos religinės kultūros Dievas naujoje religinėje sampratoje pasilieka kaip Dievo priešas arba velnias. Taip Dievas, kuris yra nugalimas kito Dievo, pasilieka toje kultūroje kaip Dievo priešingybė, blogio principas arba velnias. Šitokiu keliu yra atsiradusios vadinosios dievų kovos, kurios yra palikusios daug pėdsakų senosiose mitologijose, klasikiniuose paminkluose ir net paprastose pasakose.

Jeigu dievų kovos ar, tiksliau kalbant, religinių kultūrų kovos, kurioje nors visuomenėje nesibaigia absoliučia vienos pusės pergale, tai nugalėta dievybė dar pasilieka reikštis kulto gyvenime su didesnėmis ar mažesnėmis teisėmis. Taip silpniausiai nugalėtas Dievo priešas yra pastebimas Mezopotamijos kultūrose. Šalia Dievo nugalėtojo, pvz. Marduko, čia dar pasilieka nevisiškai sunaikintas jo tėvas, vandens dievas Enki (žiūr. Samuel N. Kramer, *Sumerian Mythology*, New York, Harper Torchbooks, 1961 m., 74-75 psl.). Panašias dievų kovas galima pastebėti ir kitose kultūrose, pvz. Egipte, Indijoje, Normanų religijoje ir kitur. Paprastai, keičiantis kultūroms ir ateinant tautoms su sava Dievo samprata, nustelbtų kultūrų dievas išvirsta Dievo priešingybe, arba velniu.

Turint tai prieš akis, neturi mūsų nustebinti, kad velnių personažai tautų tradicijose savyje slepia įvairių prarasto dieviškumo bruožų. Ilgainiui jiems suteikiama įvairių pažeminančių vertinimų. Ne retai seni ir vertingi jų bruožai yra paniekiami ar padaromi juokingais. Tačiau jeigu mes turime

metodinių priemonių paieškoti, kas yra anapus šių keistenybių, šie nuvainikuoti dievai pasirodo ne kartą išlaikę labai vertingų senų užmirštų religinių kultūrų bruožų.

Lietuviškas velnias turi daug bruožų, kurie liudija įvairias praėjusias religines kultūras. Pradžioje sustokime prie to jo bruožo, kuris liudija ne tik pilnaprasmį Dievą, bet ir aukštą humanistinę religinę kultūrą. Toks bruožas yra šio transcendentinio veiksnio neprievartinis santykiavimo būdas su žmogumi. Būtent, jis su žmogumi santykiauja susitarimo keliu ir rašytinės sutarties būdu.

Taigi išsilaisvinkime iš visų paniekinančių ir juokingų lietuviško velnio vertinimų ir pažiūrėkime į jo santykiavimo būdą iš esmės. Metodas, kuriuo mes galime tai padaryti yra religinių kultūrų palyginimas. Lygindami įvairias religines kultūras, galime pastebėti ne tik jų skirtingumus, kuriais jos yra toli viena nuo kitos nuėjusios, bet ir jų gilumoje slypinčius panašumus.

Kai šiuo atveju mūsų klausimas sukasi apie Dievą, santykiaujantį su žmogumi sutarties keliu, palyginkime jį su Mozės religija. Reikia pastebėti, kad paskutinės biblinės studijos išryškino, jog Mozės religija savo kultūrine forma yra taip pat sutartis su Dievu, ir tai sutartis ne vieno žmogaus, bet visos tautos. Mozė, išvedęs tam tikrą visuomenę iš civilizuotos priespaudos, suorganizuoja jos sutartį su Dievu, kuri apipavidalinama rašytiniu dokumentu, mūsų paprastai vadinamu Dešimt Dievo įsakymų.

Kad Mozės religija buvo sutarties pobūdžio, buvo aišku visada, tačiau paskutiniai hititų bibliotekų atradimai ir jų išskaitymai šią pažiūrą įdomiai išryškino. Paaiškėjo, kad hititų karalių sutartys, kurias jie darydavo su savo vasalais, savo forma yra panašios į Dešimt Dievo įsakymų. Šį panašumą yra iškėlęs R.A.F. MacKenzie, S.J., Biblinio Instituto Romoje rektorius. Dešimties Dievo įsakymų teksto pradžia ir hititų sutarčių pradžia turi ne tik tą pačią formą, bet net kai kurių sąvokų atitikmenis (plg. Faith and History in the Old Testament, University

Minnesota Press, Minneapolis, 1936 m., 38 - 43 psl.).

MacKenzie sako, kad sutartinis Dešimties Dievo įsakymų pobūdis yra pats svarbiausias juose dalykas. Mat, Hamurabio teisių kodeksas jau buvo veikęs šiame pasaulyje 400 metų, kai Sinajaus kalno sutartis buvo daroma. Tačiau Hamurabio kodeksas nebuvo sutartis. Jis buvo vienašališkas iš aukšto patvarkymas tos visuomenės, kuriai tie įstatymai buvo išleisti. MacKenzie mano, kad reikšmingiausias dalykas Dešimtyje Dievo įsakymų nėra jo doriniai nuostatai. Jie iš tikro yra panašūs į kitus tų laikų dorinius kodeksus. Pasak jo, reikšmingiausias dalykas šiame dokumente yra žodis *Tu*. Tai reiškia, asmeniškai Dievo kreipimasis į žmogų. Jei žmogus laikysis sutartyje išreikštų nuostatų, Dievas jį išlaisvins ir globos. Šioje sutartyje Dievo partneris yra tauta, Izraelis, suvokta ne tik kaip viena generacija, bet kaip ištisa jos busimoji istorija.

Kitas Senojo Testamento žinovas žydas Martin Buber yra visiškai tos pačios nuomonės apie Dievo sakomą žmogui žodį *Tu*. Jis atkreipia dėmesį į tai, kad ši Dievo sutartis su Izraeliu buvo kraujo sutartis, sudaryta laikantis Semitų tautų santykiavimo papročių (plg. M. Buber, Moses, New York, Harper Torchbooks, 1946 m., 115 psl.). Buberio pastebėjimas yra vertingas mūsų studijoms tuo, kad lietuviškos velnio sutartys taip pat yra daromos kraujo būdu, t.y. pasirašant krauju.

Negalima mažai vertinti Mozės sutarties, kaip visuomeninio tautos susitarimo su Dievu. Tačiau, jei mes teisingai suprantame lietuviškas velnio pasakas, jos liudija, kad ir anksčiau yra buvusi žmonijoje žinoma asmeninė žmogaus sutartis su Dievu. Nėra jokio pagrindo įtarti, kad lietuviškos velnio sutartys su žmogumi būtų kilusios iš Sinajaus sutarties. Šių legendų natūralus pasklidimas tautoje liudija, kad jos turi savitus kilmės kelius. Tačiau jų principinis panašumas su Sinajaus sutartimi sako, kad jos kur nors gilesnėje proistorėje turėjo turėti bendrą kilmės šaknis.

Nereikia neįvertinti fakto, kad mes lietuviškose legendose turime aiškiai paliudyta, nors ir užteršta, asmeninės sutarties buvimą tarp atskiros žmogaus ir transcendentinio veiksnio. Reikia tik bent trumpam išsilaisvinti iš velniško šių sutarčių nuspalvinimo, ir prieš mūsų akis iškils labai didelio senuojo asmeninio realaus santykiavimo su Dievu kultūra. Dievas čia žmogaus neprievartauja, bet su juo tariasi. Maža to. Tos sutartys liudija, kaip vertingas yra žmogus Dievo (šiuo atveju, velnio) akyse. Šios legendos liudija, kad jų Dievas (šiuo atveju, velnias) nėra pasyvi transcendentinė būtybė, bet kad jis egzistenciališkai gelbsti žmogų jo finansiniuose ir kituose žemiškuose reikaluose.

Iškeldami principinį panašumą tarp Sinajaus sutarties ir lietuviškų velnio sutarčių, neturime praleisti iš akių ir jų skirtingumą. Vieną jų jau pastebėjome. Sinajaus sutartis yra visuomeninė — tautinė, o velnio sutartys yra individualios. Taip pat dar reikia iškelti kitus du reikšmingus jų skirtingumus. Sinajaus sutartis neturi pomirtinio bruožo, o velnio sutartys yra stipriai pomirtinio pobūdžio. Antra, Sinajaus sutartis turi platų doriskai religinių pareigų turinį, o lietuviškos velnio sutartys neturi jokių dorinių ir religinių įpareigojimų, bet vietoj to turi gausias turtines dovanas.

Sinajaus sutartis yra būdinga savo kryptimi į šį gyvenimą. Šios sutarties partneris ir objektas nėra žmogaus siela, bet konkreti tauta. Apie žmogaus pomirtinį likimą šioje sutartyje net neužsimenama. O lietuviško velnio sutartys turi labai gyvą žmogaus pomirtinio gyvenimo sampratą. Nors šios sutarties žmogus yra aprūpinamas žemiškais turtais, tačiau dalykas, kuriuo kitas sutarties partneris čia domisi, yra ne šis žmogaus gyvenimas, bet pomirtinis.

Dėl to velnio sutartys neuždeda žmogui jokių dorinių pareigų. Abipusis santykiavimas, einant šia sutartimi, prasidės tik po žmogaus mirties. Ne istorinis žmogus, bet žmogaus siela yra vertybė šių sutarčių transcendentiniam partneriui. Ši sutartis liu-

dija, kad toje religinėje kultūroje buvo labai gyvai tikima žmogaus nemirtingumu.

Šie minėtų sutarčių skirtingumai iškelia skirtingas religines kultūras. Antra vertus, šios sutartys viena kitą papildo. Sinajaus sutartis, būdama persunkta šios tikrovės, buvo geras įvadas būsimam, dar aktyvesniam Dievo įsijungimui į istorinę tikrovę, apsipavidalinusiam jo įsikūnijimu. O lietuviškos velnio sutartys, išryškindamos tikėjimą asmeniniu žmogaus gyvenimu po mirties, veiksmingai paremia tokią žmogaus supratimą, kuris nėra apribojamas vien laikinumu.

Atkreipimas dėmesio į velnio pasakų sutartis su žmogumi gali būti naudingas ir Šv. Rašto studijoms. Jo dėka Mozės padaryta sutartis su Dievu gali pasidaryti istoriškai suprantamesnė, kaip atitinkanti tam tikrą platesnę religinę kultūrą. Nėra reikalo manyti, kad Mozė viską išrado. Jis neišrado nė žmogaus sutarties su Dievu. Net raštu daroma sutartis su Dievu galėjo būti žinoma prieš jo laikus. Ką Mozė padarė naujo — tai šios sutarties suvisuomeninimas. Čia daro sutartį ne atskiras žmogus, bet visa visuomenė. Dėl to teisingai Mozę galima laikyti tautos kūrėju; tokios tautos, kuri sukuria sutarties su Dievu pagrindus.

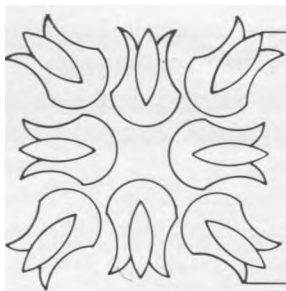
Kokiose religinėse kultūrose asmeninė sutartis su Dievu buvo praktikuojama ir kaip ji galėjo patekti lietuviškon tradicijon, yra atskiri klausimai, prie kurių reikės sustoti.

Mintis, kurią čia atrandame, yra ta, kad lietuviškose velnio pasakose praktikuojama sutartis liudija ne tik transcendentinį veiksnį ir žmogų, kaip savaimingus ir už save atsakingus veikėjus, bet ir šiem abiem, labai vertingiems veiksniams, atitinkančią santykiavimo formą, būtent — susitarimą. Sutarties religija šiose legendose iškyla dienos švieson iš tūkstantmetės užmaršties, kaip aukšto lygio religinė kultūra.

(b.d.)

Jeigu neturite ko pasakyti, nieko nesakykite.

C. C. Colton

tėvynėje

Paruošė DANUTĖ ir GEDIMINAS VAKARIAI

LIETUVIŠKĄ KNYGĄ GALIMA UŽTIKTI BEVEIK VISAME PASAULYJE

"Kultūros baruose" Vanda Starkūnaitė rašo, kad naudotis lietuviškais leidiniais gali didžiųjų užsienio bibliotekų skaitytojai net tolimuose kraštuose, kaip Australija ir Islandija, Filipinai ir Peru, Ekvadoras ir Meksika, Kolumbija ir Libanas, Indonezija ir Venecuela — iš viso penkiasdešimt trys pasaulio valstybės, su kuriomis palaikomi tarptautiniai knygų mainų ryšiai. Krinta į akis kapitalistinių šalių bibliotekų domėjimasis kalbine lietuvių literatūra jau nuo 19 a. pirmosios pusės, kuris dar iki šiandien nesumažėjęs. Filologijos mokslų daktaras A. Sabaliauskas savo knygelėje "Šimtas kalbos mįslių" 213 p. rašo, kad lietuvių kalba buvo arba yra studijuojama didžiuosiuose universitetuose ne tik JAV, bet ir daugelyje Europos valstybių: Švedijoje, Suomijoje, Norvegijoje, Danijoje, Šveicarijoje, Jugoslavijoje, Bulgarijoje, Italijoje, Prancūzijoje, VFR ir VDR, Lenkijoje ir kt.

Tarptautinių knygų mainų dėka. Tarybų Lietuvos spaudiniai patenka į didžiausių pasaulio bibliotekų knygų lentynas, kuriose per daugelį metų susidarė nemaži rinkiniai. Pažymėtina LLR Tautinėje Varšuvos bibliotekoje, Bulgarijos Tautinėje Kirilo ir Metodijaus bibliotekose, JAV Kongreso bibliotekoje Vašingtone, Britų muziejaus bibliotekoje Londone, Kanados Tautinėje bibliotekoje Otavoje ir kitur.

Pagrindiniai lietuviškų leidinių skaitytojai užsienyje yra lietuviai, prieš daugelį metų iškeliavę užjūrin skalsesnės duonos ieškoti, arba karo vėtrų išblaškyti po platų

pasaulį įvairiausių įsitikinimų ir pažiūrų žmonės. Šie žmonės negali užmiršti gimtinės klonių ir, neturėdami galimybės grįžti tėvynėn, perka joje spausdinamas knygas, laikraščius ir meniškus Lietuvos vaizdų albumus. Priskaičiuojama skaitančių lietuviškus leidinius užsienyje iki pusės milijono žmonių. Pagrindinės lietuvių nausėdijos yra JAV, Kanadoje, P. Amerikoje, Australijoje ir Vakarų šalyse. Lenkijos Liaudies Respublikoje yra dešimt tūkstančių senbuvų lietuvių, kurie labai godžiai skaito Lietuvos spaudinius.

Tarybines knygas užsienyje platina sąjunginis susivienijimas, turintis tūkstantį su viršum platintojų beveik visose pasaulio šalyse. Pagrindiniai lietuvių grožinės, vaikų, istorinės ir meno literatūros užsakytojai JAV yra trys knygynai: "Four Continents", "Viktor Kamkin" ir "Spauda". Daugiausia užsakyta "Dabartinės lietuvių kalbos žodyno" — 355 knygos, "Lietuvių kalbos žodyno" devinto tomo — 156, "Literatūros ir meno metraščio" — 90, K. Binkio "Raštų" dvitomo — 100. Mėgstamiausiais leidiniais yra "Komjaunimo tiesa" — 22 užsakymai, "Literatūra ir menas" — 166, "Tiesa" — 112, "Švyturys" — 137, "Pergalė" — 132, "Gynys" — 128, "Kultūros barai" — 127, "Mokslas ir gyvenimas" — 121, "Komunistas" — 40.

DAUGIAU SUŽINOTA APIE ANTANĄ VILKUTAITĮ, KOMEDIJOS "AMERIKA PIRTYJE" AUTORIŲ

Vincas Kuzmickas "Kultūros baruose" rašo, kad Leningrado Valstybiniame istorijos archyve surado Antano Vilkutaičio 176

lapų tarnybinių bylų, kuri atskleidė tragišką A. Vilkutaičio gyvenimo kelią. Į Peterburgo Kelių statybos institutą, kurį A. Vilkutaitis baigė, anuomet buvo priimami tik su ypatinga teise patikimų klasių atstovai, jau baigę aukštąjį mokslą. Kaip Antanas pateko į šį institutą, šiandien dar nežinoma. Jis buvo Suvalkijos ūkininko sūnus. Įstojamuosius egzaminus į institutą išlaikė antruoju. Mokėsi labai gerai. Dvejus metus gavo kažkokio Bašmakovo piniginę paramą. 1891 m. baigęs institutą buvo paskirtas Užkaukazės geležinkelių tarnybon. Geležinkelių tarnyboje tada galėjo dirbti tik patikimi žmonės. Atrodo, kad A. Vilkutaitis turėjo valdžios pasitikėjimą. Jis gyveno po ištikimybės ir pareigingumo caro valdžiai kauke, giliai paslėpęs savo tikrąjį veidą. Tai patvirtina ir gausybė rašytojo slapyvardžių. Už sumanumą ir gabumus, vykdant geležinkelio pylimų ir linijos atstatymo darbus, jam paskiriamas trijų tūkstančių rublių metinis atlyginimas, prilygstantis geriausiai apmokamų imperijos valdininkų algai. Sirgdamas nepagydoma liga, kuri ardė nervų sistemą, kėlė galvos skausmus ir nemigą, jis vis dar buvo pajėgus dirbti kūrybinį darbą ir vadovauti statyboms. 1895 m. pasirodė jo parašyta komedija "Amerika pirtyje", kuri buvo pirmą kartą suvaidinta 1899 m. Palangoje. 1898 m. "Ūkininke" (Nr. 6) pasirodė paskutinis šiuo metu žinomas jo kūrinys "Apie gruzinus ir jų palikimą".

Komedijos "Amerika pirtyje" kurią laiką autorium buvo laikomas Juozas Vilkutaitis, lyg būtų Antano brolis. Šis teigimas nepateisinamas. Kada A. Vilkutaitis mirė, Tifliso apygardos teismui buvo pateiktas P. Berežnovos Antano Vilkutaičio testamentas. Kas ta P. Berežnova buvo A. Vilkutaičiui? Mylimoji, sužadėtinė, bičiulė, kuriai jis patikėjo slapčiausias savo svajones ir viltis, ar tik šiaip apsukri tarnaitė, prisigretinusi prie sergančio žmogaus ir lemtingą silpnumo valandą išvilijusi iš jo parašą. Tifliso geležinkelių valdybos viršininkas nesiskaitė su apygardos teismo sprendimu, kuris pagal testamentą P. Berežnovai norėjo atiduoti pinigines A. Vilkutaičio santaupas. Jis ke-

liams mėnesiams sulaukė teismo sprendimą vildamasis, kad per tą laiką atsiras velionio giminės, paaiškės, iš kur jis kilęs. Tačiau A. Vilkutaičio giminių ieškojo net Tifliso teismo pareigūnai.

Toliau savo straipsnyje "Nauja apie Antaną Vilkutaitį" Vincas Kuzmickas rašo, kad šių duomenų akivaizdoje derėtų dar kartą rimtai apmąstyti Juozo Vilkutaičio ne kartą kartotą teiginį apie jo ilgalaikius (net po keletą metų užsitęsčius) viešėjimus pas brolių Antaną Užkaukazėje, jų kūrybinį bendradarbiavimą. Jei jis iš tiesų bent kada ten būtų buvęs, kas nors iš Antano bendradarbių būtų galėję jį matyti ir įsidėmėti, kad velionis turėjo brolių, tėvą, kurie šiuo atveju ir buvo tikrieji jo turto paveldėtojai. Juo labiau, kad Juozas Vilkutaitis, būdamas luošas, labiau aplinkiniams turėjo kristi į akis. Naujų duomenų šviesoje pasakėlė apie brolių bendradarbiavimą, kuri anksčiau niekam nekėlė visiškai jokių abejonių, atrodo, nuo pradžios iki galo prasimanyta.

Suradus ir ištyrus Antano Vilkutaičio gyvenimo duomenis esmingai praplečiančius dokumentus, susidarė galimybė sutikrinti juos su anksčiau žinomais iš S. Baltramaičio straipsnio, kuriame tvirtinama, kad Antanas Vilkutaitis yra "Amerikos pirtyje" autorius. Naujos archyvinės paieškos tik praplėtė ir pagilino E. Volterio ir S. Baltramaičio sprendimų tikrumą.

1901 m. gruodžio 18 d. A. Vilkutaitis krito iš einančio traukinio. Susilaužęs raktikaulį ir susitrenkęs galvą, jis keletą valandų gulėjo, kol buvo rastas žmonių ir nugabentas į ligoninę. Matyt, suvokdamas padėties beviltiškumą, jis bandė nusižudyti. Antanas Vilkutaitis mirė Peterburge 1903 m. kovo mėn., kur buvo ir palaidotas, dalyvaujant A. Dambrauskui-Jakštui ir kitiems Peterburgo inteligentams. E. Volterio rūpesčiu, 1903 m. balandžio 10 d. buvo gautas leidimas suvaidinti Peterburge Antano Vilkutaičio komediją "Amerika pirtyje". Šiandien jo amžinojo poilsio vieta nežinoma, nes joks paminklas ant rašytojo kapo nebuvo pastatytas.

ŽĄSINO KAIMO SENKAPIAI

Praeitą vasarą archeologai ištyrė beveik 500 kvadratinį metrų plotą Šilalės rajone, kuriame yra Žąsino kaimo senkapis. Buvo rasta dvidešimt keturi 10-11 a. kapai. Trys iš jų buvo ypatingai turtingi papuošalais, ginklais, apyvokos daiktais. Viename palaidota moteris, kuriame rasta puošni apranga, papuošalai — žalvarinė įvijinė antkaklė, žalvariniai įvijiniai žiedai, krūtinės papuošalai — du kryžminiai smeigtukai, sujungti žalvarinėmis grandinėmis. Ant galvos uždėta daili kūgio formos žalvarinėmis įvijomis papuošta kepurėlė. Tokios kepurėlės retas radinys. Anksčiau jų teko aptikti tik Bikavėnų, Upinos ir Žvilių senkapiuose.

Įdomus vyro kapas, kuriame rasta au-deklinė kepuraitė, papuošta žalvarinių vytų vielyčių juostele, ir keturios apyrankės. Vyro drabužiai susegti dviem didelėmis pasaginėmis sagėmis. Vienos sagės galvutė papuošta sidabro plokštelėmis, ornamentuota metalo plastiniu būdu. Vyras palaidotas su kariui būdingomis įkapėmis — dviem ietim, kovos peiliu žalvarinėse makštyse ir didžiuliu kalaviju. Ginklai pritvirtinti prie žalvariu kausyto diržo. Karys palaidotas skobtame karsite, ant kurio uždėta žirgo galva. Toks paprotys būdingas centrinei Žemaitijai. Panašūs kapai rasti Kastaunalių, Paežerio, Paragaudžio ir kituose senkapiuose. Archeologai čia tikisi surasti naujų vertingų radinių.

AKLA LIETUVAITĖ STASĖ INGAUNYTĖ LAIMĖJO AUKSO MEDALĮ

Neseniai Paltavoje pasibaigė dvidešimtosios TSRS moterų rusiškų šaškių varžybos. Šiose varžybose vilnietė Stasė Ingaunytė įveikė keturias varžoves, devynis susitikimus užbaigusi lygiomis ir nepatyrusi pralaimėjimo.

Ši sportininkė, dar ankstyvoje jaunystėje netekusi regėjimo, įrodė, kad prie šaškių lentos galima sėkmingai kovoti ir su reginčiais. Neakivaizdiniu būdu mokėsi Vilniaus Valstybiniame V. Kapsuko universitete, užbaigdama studijas ir dabar dirbanti kaip Lietuvos Aklujų draugijos leidyklos grožinės literatūros skyriaus redaktorė.

KAUNE STATOMI PARODU RŪMAI

Kauno centre, Donelaičio ir Žemaičių gatvių kampe, pradėta M. K. Čiurlionio dailės muziejaus rūmų statyba. Originalus pastatas, kurį suprojektavo architektė L. Gedgaudienė, puoš Vytauto parko šlaito papėdę. Jame bus įrengta didelė pasikartojančių parodų salė ir septynios pastovios parodos salės, atnaujinimo dirbtuvės ir meno kūrinių saugyklos.

Seniausiam respublikos M. K. Čiurlionio dailės muziejuje šiuo metu sukaupta daugiau kaip 211 tūkstančių darbų, daugybė pagalbinės archyvinės medžiagos. Pastaraisiais metais ši meno lobyną papildė daug naujų vertingų kūrinių. Dėl patalpų stokos ne visus meno kūrinius muziejus gali parodyti žmonėms.

VILNIAUS KVARTETO KONCERTAI AFRIKOJE

Vilniaus styginis kvartetas — Audronė Vainiūnaitė, Petras Kunca, Donatas Katkus ir Augustinas Vasiliauskas rugpiūčio mėn. koncertavo Austrijoje, dalyvavo įprastiniame kasmet įvykstančiame tarptautiniame muzikos festivalyje Bregenco kurorte. Dabar vilniečiai muzikantai išvyko į didelę kelionę — Rytų Afrikon. Pirmąjį koncertą suruoš Nairobio konservatorijos saleje. Afrikoje išbus daugiau kaip mėnesį ir turės pasirodymus Kenijoje, Tanzanijoje, Ugandoje, Etiopijoje, Mauricijoje. Lietuvos muzikantai šiose tolimose šalyse vieši pirmą kartą.

RUDENS GĖRYBIŲ PARODA

Rugsėjo 24 d. Kauno sporto haleje atidaryta respublikinė paroda "Rudens gėrybės — 76". Šimtus rūšių vaisių ir daržovių į ją atvežė iš įvairių ūkių, sodininkystės - daržininkystės bandymų ir veislių tyrimo stotys, sodininkai-mėgėjai ir bitininkai. Sodų ir daržų gėrybes parodoje taip pat atvežė respublikos maisto pramonės ir Lietkoopsajungos įmonės. Žemės ūkio gamyba palietė sodininkystės bei daržininkystės ūkius. Siekiant geriau patenkinti gyventojų reikmes, respublikoje kuriami stambūs pramoniniai sodai, daugėja vaisių laikymo ir perdirbimo centrai. Respublikoje yra apie 60

tūkstančių hektarų sodų. Didiesiems miestams daržovės ištisus metus tiekia šiltnamių junginiai. Daugiau kaip pusė daržovių auginamo ploto lietinama. Paroda veikė iki rugsėjo 30 d. Lankytojams paaiškinimus darė prityrę žemės ūkio žinovai.

SKALBĖJŲ IR SKALBINIŲ LYGINTOJŲ KONKURSAI DRUSKININKUOSE

Rugsėjo mėnesio pabaigoje Druskininkų miesto buitinio gyventojų aptarnavimo įstaigoje susirinko skalbėjos ir skalbinių lygintojos iš įvairių respublikos miestų bei rajonų. Jos išsikovojo pirmąsias vietas savo apylinkėse, o dabar varžysis dėl geriausios savo srityje darbininkės vardo visoje respublikoje. Šio konkurso tikslas paskatinti jaunas darbuotojas siekti geresnių darbo vaisių, nuolat tobulinant ir gilinant savo pasirinktoje srityje žinias.

ŠOKIU, DAINŲ IR MUZIKOS ŠVENTĖS

"Tiesoje" rašoma, kad "Perkūnas" laukia balsingų vyrų, "Rasa" kviečia naujus šokėjus, "Fredos kultūros namai" priima naujus narius į pagyvenusius žmonių kaimo kapelą, "J. Gagarino pionierių ir moksleivių rūmai" nori papildyti mergaičių choro studijos gretas — tokių ir panašių skelbimų pilnos miesto skelbimų lentos bei laikraščių puslapiai. Šie skelbimai visiems primena, kad sekančiais metais kovo mėn. bus respublikos paprastų žmonių meno dešimtdienis, kuriam jau pradedama dabar ruoštis, pasikviečiant į vienetus naujas jėgas.

"Tiesa" savo vedamąjį tęsia, rašydama, kad po vasaros atostogų jau rugsėjo pirmomis dienomis beveik visi meno saviveiklos vienetai pradėjo darbą: suskambėjo dainos, užgrojo kaimo kapelų orkestrų muzikantai, ėmė suktis grakščios šokėjų poros.

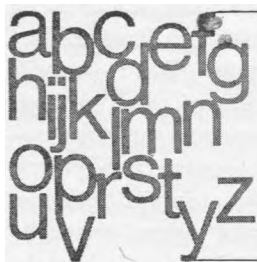
Praeitą vasarą daug Lietuvos respublikos meno vienetų turėjo pasirodymus kitose respublikose. Profsajungų kultūros rūmų pavyzdinis berniukų choras "Varpelis" dalyvavo Estijos berniukų chorų sąskrydyje, medicinos darbuotojų profsajungos nusipelnęs dainų ir šokių ansamblis koncertavo Vitebsko muzikos šventėje. Kultūros darbuotojų profsajungos pavyzdinis mišrus

choras "Leliumai" sėkmingai koncertavo Korėjos Liaudies Demokratinėje Respublikoje. Pavyzdinis šokių vienetas "Rasa" su mūsų respublikos šokiais keliavo po Vengriją. Apie aštuonis šimtus koncertų surengė geriausi meno saviveiklos vienetai respublikos miestuose bei rajonuose. Įspūdingiausia buvo Kaune, Dainų slėnyje, vykusio ansamblių šventė "Po gimtinių dangum", kurioje dalyvavo Vilniaus, Telsių, Alytaus, Panevėžio saviveiklininkai.

LIETUVOS KOLŪKIUOSE TRAKTORIUS VAIRUOJA MOTERYS

"Tiesoje" didžiuojamasi, kad jau Linkaičių kolūkyje prie traktoriaus vairo sėdo pirmoji moteris prieš šešetą metų. Ją kaip gerą traktorininkę ėmė gerbti visi kolūkio mechanizatoriai. Vėliau jos pavyzdžiu pasekė dar septynios moterys. Taigi šiame ūkyje jau dirba aštuonios moterys mechanizatorės. Šis kolūkis buvo pirmasis rajone, kuriame moterys pradėjo vairuoti traktorius. Šiandien moterų mechanizatorių jau galima užtikti ir kituose respublikos kolūkiuose.

- Švietimo pažangos ir paramos taryba apdovanojo Notre Dame universiteto prezidentą kun. Th. Hesburgh garbės žymeniu už nuopelnus.
- Vietnamo komunistai ištrėmė 26 užsieny gimusius misijonierius.
- Pirmą kartą pasaulietis dr. D. Reitz, Lolojos univ. pedagogikos departamento vedėjas, paskirtas Baltimores arkivyskupijos mokyklų superintendentu.
- Septyniolika Kanados jaunų katalikų vasarai buvo išvykę padėti statyti mokyklas ir vėjo malūnus Tanzanijoje, Afrikoje, talkinant misijonieriams.
- Japonijos katalikų mokyklas lanko 286.000 studentų ir moksleivių. Katalikų Japonijoje nėra nė 400.000.
- Kardinolą Medeiros (Bostono) Portugalijos vyriausybė apdovanojo Didžiojo Kryžiaus ordinu.
- Šv. Tomo Akviniečio raštų lingvistinė analizė rūpestingai ruošinama. Iš viso bus apie 37.000 puslapių.

VAIZDINGI AMŽIAUS NUSAKYMAI

Smulkioje mūsų tautosakoje (patarlėse, priežodžiuose, liaudies frazeologijoje) yra daug sąmojaus, kartais "pasūdyto" sarkazmu. Tai labai ryšku, kai kalbama apie žmogaus amžių, ypač apie tuos, kurie ne pagal savo amžių elgiasi. Kartais tais posakiais norima kitą pajuokti, pakritikuoti, o kartais ir pagirti, nusistebėti arba tik šiaip sau vaizdingai nurodyti jo amžių. Šios rūšies vaizdingus liaudies posakius galima suskirstyti į tris dalis, žiūrint, apie kokio amžiaus asmenį yra kalbama: 1. apie jauną, mažą, neužaugusį, nesubrendusį; 2. apie subrendusį, užaugusį, nebejauną, visko mačiusį; 3. apie seną, silpną, paliegusį, artėjantį prie mirties.

1. Jaunas, mažas, neužaugęs, nesubrendęs

Barzda dar neželia, o jau kalba kaip senis.

Barzdos dar neužželdė, o pasenusius mokytį nori.

Galvos iš kelnų neiškiša, o jau vesti nori.

Koks tas piemuo — *kelnės vos paneša*.

Kokie dabar vaikai — dar tik *katės amžių turi*, o jau apie vedybas galvoja.

Tai piemenei dar *krekenos nuo lūpų nenudžiūvo*, o jau vaizduoja pana.

Tu dar vaikas tebesi — *vos iš kiaušinio išriedėjęs*, o jau mane seną pamokyti nori.

Dar mažai košės buvau išvalgęs, kai jau pradėjau pas ūkininką tarnauti.

Tamstų duktė dar *mažai svogūnų ragavus* — ko iš tokios nori.

Koks iš jo piemuo — *naginių dar dorai nepaneša*.

Eik tu, piemene, *dar nosies nusišluostyti nemoki*, o jau mane seną, amžių baigiančią, nori išmokyti, kaip dirbti.

Jų vaikas *dar per velėną nepersirita*, o jau žąsų ganyti išvarė.

Koks ten iš jo gali būti darbininkas — *dar motinos pienas ant lūpų neapdžiūvo*.

Dar tau *pienas ant lūpų nenudžiūvo*, o jau vakarėlius lankai.

Dar pieno nuo lūpų nenusišluostęs, o jau prie mergų lendi.

Pačiam *dar pienas už lūpų tebėra*, o keikies kaip koks senis.

Poterių dar neišmoko, o jau kalba kaip senis.

Vaikelis vos tarp *kopūstų matos*, o jau bandą gano.

Vos per *kelmą perlipa*, o jau prie darbo pristatytas.

Dar vyžų pinti nemoka, o jau kavalierius.

Tavo vaikas *dar žąsino bijo*, o jau išvairei į laukus ganyti.

2. Subrendęs, užaugęs, nebejaunas, visko matęs

Vyras *jau dantis praėdęs*, o tokiais niekais užsiima.

Aš jau *daug duonos suvalgęs* — manęs taip lengvai neapgausi.

Aš jau *nebe šios dienos žmogus*, turėtum su manimi kitaip elgtis.

Mes gerai suprantam tokius dalykus — *jau ne vakar košę teesam šerti*.

Tu, širdele, man to nesakyk, aš *ne vakar pirštu košę valgęs*.

Jau pakaušy mėnuo šviečia, o dar toks vaikiškas.

Jau vyras *po ūsu*, bet vis dar pačios ne- gauna.

Duktė jau trečią karvės amžių gyvena, o dar neištekėjus.

Mano sūnus jau nemažas — jau visas pypkes išrūkęs.

Paseno ta mergina, vis besirinkdama — vištos jau paakius iškapstė.

Be reikalo ji vis taip pučias — juk jau ir jai vištos paakius išvaikščiojo.

Žilo plauko jau sulaukęs, bet vis dar gana jaunai atrodo.

3. Senas, silpnas, palieęs, artėjas prie mirties

Jo boba jau ant šakalio pakratoma, o jis dar žaliuoja.

Tas žmogelis jau grabu atsiduoda — neilgai begyvens.

Kiek čia man liko gyventi — jau man iki grabo netoli.

Tėvas labai silpnas — jau greitai reikės žvakę degti.

Boba į krūvą susenus, o dar galva niekų pilna.

Nieko jau iš jo nebėra — tik akis užspausk.

Kaip jis dabar atrodo — tik į grabą dėk.

Taip jau susenęs ir nusilpęs — tik žvakę į ranką duok.

Jau jis iš metų išėjęs — jau šokiai jam neberūpi.

KAIP LIETUVIŠKAI VADINTI "BALL-POINT"?

Lietuvoje šį rašymo įrankį vadina *šratinuku*. Šis žodis jau yra įdėtas ir į *Dabartinės lietuvių kalbos žodyną* (Vilnius 1972). Ten jis taip paaiškinamas: *rašyklė su šratu vietoje plunksnos ir tušo pripildyta šerdele*. Lietuvoje jau seniai kalbininkai galvojo, kaip šį įrankį pavadinti. Buvo įvairių siūlymų. K. Ulvydas jį siūlė vadinti *rutuliniu pieštuku* arba *tušiniu pieštuku*, bet kalbos praktikai jie nebuvo parankūs, nes sudaryti iš dviejų žodžių. Dabar jau ten įsigalėjo *šratinukas*. Tur būt, turėsime šį terminą vartoti, nes kažin ar geresnį sugalvosime.

BESKYRIS AR BESKYRINIS?

Dabar Kanadoje ir JAV kai kuriose pradžios mokyklose vaikai yra mokomi ne pa-

gal atskiriems skyriams nustatytą programą, bet pagal atskirų vaikų individualų išsilavinimą bei sugebėjimą. Kai kurie pedagogai tokią sistemą siūlo įvesti ir į mūsų lituanistines mokyklas. Vieni tokią sistemą vadina beskyrine, kiti — beskyre. Kaip būtų geriau ir tiksliau?

Mes turime daug tokių žodžių, kuriais norėdami apibūdinti daiktą, ko nors neturintį, vartojame būdvardžius, padarytus iš trūkstantą ar ko nors neturimą dalyką pažyminčių daiktavardžių su priešdėliu *be-* ir galūnėmis *-is*, *-ė*, pvz.: *bekraštis*, *bejausmis*, *beteisis*, *berekšmis*, *bedvasis*, *bejėgis*, *benamis* ir t.t.

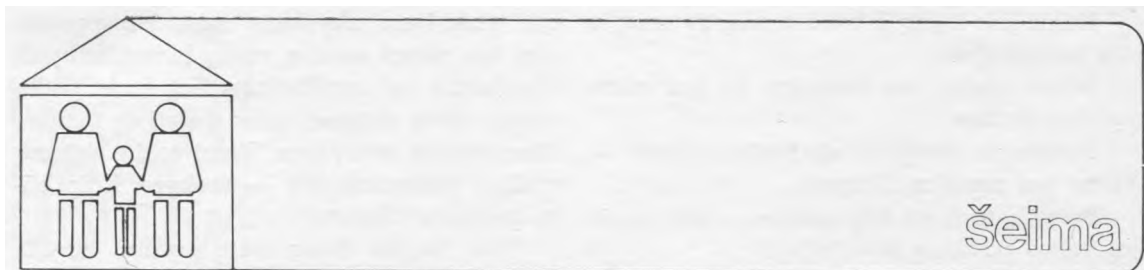
Šalia kai kurių nepriešdėlinių daiktavardinių būdvardžių su priesaga *-inis* yra padaryti ir jau gana įsigalėję atitinkami būdvardžiai ir su priešdėliu *be-*, būtent: *bealkoholinis*, *-ė* (plg. *alkoholinis*, *-ė*), *besąlyginis*, *-ė* (plg. *sąlyginis*, *-ė*), *beidėjinis*, *-ė* (plg. *idėjinis*, *-ė*). Vis dėlto tokia daryba lietuvių kalbai nėra būdinga. Daugumas nepriešdėlinių priesagos *-inis* būdvardžių atitikmenis su priešdėliu *be-* turi su galūnėmis *-is*, *-ė*, pvz.: *beklasė*, *beluomė* visuomenė (plg. *klasinė*, *luominė*), *bemotorė* valtis (plg. *motorinė*), *bevielis* telegrafas (plg. *vielinis*), *bežiedžiai* augalai (plg. *žiediniai*) ir t.t. Taigi sakytina ir *beskyrė* sistema ar *beskyrė* mokykla.

- Katalikų universiteto prezidento medaliu apdovanotas Antiochijos ir visų Rytų patriarchas Maximos V. Hakim.

- Duquesne universitetas Pittsburghe, vedamas Šv. Dvasios tėvų, iš R.K. Mellon fondo gavo pusę milijono dolerių plėsti savo biblioteką ir naujų šaltinių centrą.

- Vatikano Švietimo kongregacija pasaulio katalikų aukštesnėse mokyklose paskelbė konkursą straipsnio (essay) apie teisingumą ir taiką. Premijos: 1.000 dol., 700 dol. ir 400 dol. Rašiniai turi būti atsiųsti iki 1977 m. gegužės 31 d.

- Marseilles arkiv. R. Etchegey kieme sprogo dvi gazolino butelių bombos. Arkiv. Etchegey yra Prancūzijos vyskupų konferencijos prezidentas. Bombos nuostolių nepadarė.

Kokią norėčiau turėti žmoną

R. Dagilis

Norėčiau turėti tokią žmoną, kuri būtų visiškai subrendusi. Daugelis juk visą gyvenimą lieka nesubrendę. Iš čia ir kyla tiek daug nesusipratimų, apsvylimo ir visokių keblumų. Subrendimas išmintimi, nuosaikumu, valios ir jausmų kontrole yra brangiausia žmogaus vertybė. Yra tikra laimė surišti savo gyvenimą su tokio žmogaus gyvenimu. ...

Kitas pagrindinis reikalavimas — kad ji tikėtų amžinąjį gyvenimą ir į viską žiūrėtų amžinybės žvilgsniu. Tik santykiyje su Dievu žmogus turi pakankamai jėgų visą gyvenime pakelti, būti pastovus, gyventi didesniems dalykams.

Trečias reikalavimas — kad ji man būtų atitinkama. Vedybų dalininkas pasidaro mano dalis visam gyvenimui. Maloni ir tikrai pastovi draugystė susidaro, kai vienas kitą labiau atitinka, randa daug ko bendra, vienas kitą lengviau supranta.

Žmona labiau mane atitiks, jei bus tos pačios tautybės, tos pačios religijos, maždaug to paties išsimokslinimo ir to paties kultūrinio lygio. Ji turėtų būti tos pačios pasaulėžiūros, panašių užsimojimų ir siekių ir kai kurių bendrų būdo bruožų.

Net ir kūno atžvilgiu dažnai vienas kitą turi atitikti, nes vedusieji pasidaro ir kūno dalininkai. Žmonės yra labai skirtingi įvairiais atžvilgiais. Labai skirtingas yra sveikatos stovis, kūno ypatybės ir polinkiai. Vieni savyje jaučia stiprius impulsus daugintis, kiti jų beveik nejaučia. Vieni yra labiau kūniško tipo žmonės, kiti — dvasingi estetai, visuomet linkę visoki kūniškumą slopinti.

Žmona yra artimiausias žmogus gyvenime. Ji pasidaro artimesnė net už tėvus ir visus kitus gimines bei draugus. Tikrai svarbu žinoti, ar ji man bus artimiausia draugė visą gyvenimą, diena iš dienos. Turiu žiūrėti, ar ji man bus tinkama draugė. Ar aš jai visuomet jausiu draugiškumą. Ar tas abipusis draugiškumas ištvers visokiausiose aplinkybėse, per visą gyvenimą.

Kiekvienas žmogus turi tam tikrą vienišumo jausmą. Jis nori būti pastebėtas, suprastas, užjaustas ir globojamas. Jis kiekvieną dieną turi pasidalinti su sau artimu žmogumi mintimis, išgyvenimais, planais. "Negera žmogui būti vienam — sutverkime jam moterį", skaitome Šventajame Rašte. Tai yra lyg Dievo užuojauta žmogaus daliai.

Tad vedybomis siekiame susirasti ištikimą ir taip reikalingą draugę. Be abejo, tik žmona gali būti tokia ištikima ir tikra draugė. Taigi, manau, kad pirmasis vedybų tikslas ir yra turėti tokią draugę. Man vulgariai skamba tie aptarimai, kai sakoma, kad pirmasis vedybų tikslas yra turėti vaikų, o antrasis — numalšinti aistras.

Išeitų, kad jeigu jau neplanuoji turėti vaikų, tai nereikia nė vesti. Dar neteisingesnis yra tvirtinimas, kad antrasis tikslas yra numalšinti aistras. Manau, kad tai neteisinga net ir psichologiškai bei biologiškai. Aistros, taip kaip ir alkoholis — jei tik pradėsi "malšinti", tai jos pasidarys nepasotinos. Tik jas tramdant ir ignoruojant, galima jas "malšinti".

Vaikų gimdymui ir tinkamam auklėjimui

ne visi yra pajėgūs, o ištikima ir artima draugė visiems yra labai reikalinga, net ir žiloje senatvėje. Dėl to jiems tenka tik palinkėti Vaižganto įprastinius priminimus jaunavedžiams: "Mylėkitės kaip balandėliai, tik žiūrėkite nenusidėti Dievui".

Žinoma, doros įsakymai galioja visur ir visuomet. Daugelio vedusiųjų gyvenimas yra skaistus. Jis gali būti skaistus visų vedusiųjų, jeigu tik jie nori. Vedybos neįpareigoja lytiniam gyvenimui, ir ne visi juo domisi.

Artima nuoširdi draugė negali būti neatvira ir veidmainiška. Man atrodo, kad kosmetika ir savęs pakeitimas yra veidmainystė ir prisidengimas. Tokios žmonos aš nenorėčiau. Prie tokios kartais ir prisiglausti nepatogu, kad nesusiteptum visokiais dažais ir chemikalais. Moteris turi stengtis būti sveika, sportiška, paprastai, bet skoningai apsirengusi.

Negalėčiau savo žmona rinktis kokią nors iš tų gundančių patraukliųjų. Tiesa, jos atrodo labai gražios, bet jų išvaizda primena kažką, kas nedora, nenatūralu, imituota. Šio ir kitų kraštų madų vadovai iš kailio neriasi, besistengdami padaryti moterį vis labiau gundančią ir kūniškai patrauklią. Kas anksčiau tiko tik prostitutėms, jie taiko net rimtoms moterims. Be to, jei kuri moteris tų madų vaikosi, gyvenime bus lengvabūdė, išlaidi, savanaudė. Ji negalės būti gera, savo vyrą mylinti draugė. Bijočiau ir tų moteriškai "šiltų", nes tai jausmingos moters tipas, patrauklus tik pirmam draugavimui, bet neilgai trunkąs. Gyvenime tas jausminis jautrumas gali sukurti karčių valandų.

Nenorėčiau ir dominuojančios moters. Iš tikrųjų kiekviena moteris yra linkusi vyrus valdyti. Psichologai aiškina, kad tai visai natūralu. Moteris savo prigimtimi yra vaikų augintoja. Į vyrą ji žiūri, kaip į jos vaikų aprūpintoją. Užtat ji pradeda jį taip tvarkyti, kad tas aprūpinimas būtų vis geresnis. Tačiau protinga moteris stengiasi būti vyro draugė, o ne valdovė. Ji nenori jo visai užgožti.

Susirasti gerą gyvenimo draugę nėra toks paprastas dalykas. Kiek skaudžių apsiuylimų ir nelaimingų gyvenimų dėl netinkamos žmonos! Protingai pasirinkti apsunkina ir ta aplinkybė, kad pasirinkimo metu dažniausiai dar esi gana jaunas ir naivus. Gyvenimas yra pilnas klaidinančių dalykų, ir yra labai lengva apsirikti. Čia labai reikalinga tinkama pagalba. Toji pagalba turi ateiti iš tų, kurie tikrai nori padėti iš artimo meilės, kurie į dalyką žiūri realiai ir blaiviai. Kai tokios pagalbos nėra, tai dažnai pasimaišo šarlatanai ir kitos neigiamos aplinkybės, padėti dar pabloginančios ir sukomplikuojančios.

- Giovanni Franzoni, buvęs Šv. Povilo bazilikos Romoje abatas, už įsijungimą į komunistų sąjūdį degraduotas į pasauliečių luomą.

- Sulaukęs 102 m. Green Bay mieste mirė pranciškonų vienuolis Benvenute Antezak, vienuolyne išbuvęs 73 m.

- Pittsburgho vyskupijos rūpesčiu senesnio amžiaus gyventojams statomi septynerių aukštų namai su 88 butais neturtingesniems. Tai vienas iš pirmųjų JAV-se vyskupijos globojamų projektų, statomas pasinaudojant JAV butų ir miestų vystymo programa. Ta butų kolonija kainuos 2,3 mil. dol. Jai vadovauti pakviestos seserys pranciškietės, o egzekutyvo direktoriumi paskirtas kapucinas kun. Paul Kuppe.

- Gallupo instituto atliktais apklausinėjimais, net 94% amerikiečių tiki Dievą ir 69% tiki gyvenimą po mirties. Pagal jų studijas, šiame krašte katalikų būtų apie 58 mil., taigi apie 10 mil. daugiau negu dabar teigia priimta statistika. Gallupo instituto duomenimis, bažnyčios lankymas kaip tarp katalikų, taip ir tarp protestantų paskutiniu metu sumažėjęs. Pagal Gallupo institutą, 18% respublikonų ir 33% demokratų pasisakė esą katalikai.

- Neturtingųjų Dievo Motinos koplyčia Tennessee, vienintelė tokia visose JAV-se, sudegė. Įtariamas padegimas.

THE MAGIC FLUTE

Tokioje gausybėje įvairaus šlamšto pamatyti taip aukšto meninio ir muzikinio lygio filmą kaip šis — yra tikra atgaiva. Šiuo kartu jo gamintojas ir režisierius Ingmar Bergman atliko dideli kultūrinį pasitarnavimą. Nors filmas švedų kalba, bet kai ekrane vyrauja muzikinės Mozarto melodijos ir raiški vaidyba, tai žiūrovui nesunku susigaudyti iš pridėdamų parašų, ir susidaro jausmas, lyg sėdėtumei operos spektaklyje. „The Magic Flute“ ir yra Mozarto opera, jau jo sukurta paskutinioji, pralenkianti kitas muzikiniu skambumu, inscenizuojant romantišką pasaką. Aukšto melodingumo muzika su geru vaidybiniu įvaizdinimu šį filmą daro klasikiniu veikalu, ypač kad fotografas Sven Nykvist atlikęs taip puikiai filmavimo uždavinį.

Filmas, išleistas Surrogate Releasing Co., užtrunka 134 minutes, bet tai tikrai gilų pasigėrėjimą sukeliančios minutės. Filmas susuktas teatrinio būdu, filmuojant Drottninghomo karališkuose teatro rūmuose, su pasikeliančia ir užsiskleidžiančia uždanga, dažnai kamerą atsukant į pastatymu susižavėjusios publikos veidus. Filme panaudojami garsiniai griaustinio ir kiti efektai, o trys cherubininės dvasios charakteriai nuleidžiami balionu.

Filmas ištikimas Mozarto operos dvasiai. Aktoriai parinkti atsižvelgiant į jų aukštus vaidybinius ir vokalius sugebėjimus, o taip pat ir gerą išvaizdą. Dainavimas įrašytas vėliau, leidžiant aktoriams laisviau atlikti jų vaidybinius uždavinius. Siužetas pasakiškas, bet jame taip pat išryškinama tyros, taurios meilės idėja. Išpūdingas filmo momentas Papageno-Papagena duetas, o taip pat Sarastro „In diesen hell'gen Hallen“. Stiprios yra ir Nakties Karalienės arijos, filme — neigiamojo charakterio, kur šiaip vyrauja tauri nenykstanti meilė, moralinio kilnumo išryškinimas, Gralio religinė mintis. Filmas baigiasi dviem vedybomis, nors susidarantiomis iš porų, turinčių skirtingus charakterius.

Vaidina Ulrik Cold, Josef Kostlinger, Eric Saeden, Birgit Nordin, Irma Urrila. Bet daugiausia nuoširdumo ir sugebėjimų idėjęs šio filmo režisierius Ingmar Bergman. Filmas gali pasitarnauti kaip geras įvadas jauniausiems i operinį žanrą. Tiesa, jame yra kiek parodoma perdėtai erotinių piešinių, bet neatrodo, kad jie sudarytų kokį pavojų net ir mažamečiams. Tai gi filmas tinka žiūrėti visiems. Suaugusieji gėrėsis jo operine nuotaika, o vaikams galės būti įdomus ir pasakinis elementas.

THE RETURN OF A MAN CALLED HORSE

Tai filmas iš XIX šimtmečio Amerikos indėnu gyvenimo, susuktas United Artists bendrovės. Iš dalies tai lyg tęsinys ankstyvesnio filmo apie anglų kilmingąjį vyrą, kuris buvo pagrobtas Sioux genties indėnų, pergyvenęs tortūras ir pagaliau jų priimtas į tų indėnų giminę.

Čia irgi tema tokia pati ir pagrindinis aktorius — Richard Harris — tas pats. Jis, nepatenkintas lengvu gyvenimu Anglijoje, grįžta į Ameriką ieškoti savo senosios indėnų genties. Pagaliau suranda. Tačiau indėnai demoralizuoti tik ką įvykusio žiauraus kitos indėnų genties užpuolimo.

Harris įrodo, kad jis eina su jais, yra vienas jų. Tai atlieka visų pirma specialia indėnų vykdoma purifikacija, priimant svaiginančius vaisius, o paskiau pereina skausmingas įvesdinimo apeigas, kai jam abiejuose krūtinės pusėse, pradūrus peiliu po dvi skylės, pro jas prakišamos lazdelės ir už tų kilpų virve, drauge su kitais jaunais indėnais, jie pririšami prie stiebo ir sukasi, kol, skausmingai išplėšus po gabalą raumenų, sukrinta. Tai pratęstas, kruvinas kankinimas, ir žiūrovui tiesiog sunkus stebėti. Dėl to filmas — tik suaugusiems.

Vėliau tas adoptuotas baltasis vadovauja kovoms, sėkmingai nugalėdamas tos genties priešus. Čia irgi nemažai žiaurių kovos scenų. Dėl

to filmas vaikams turėtų nemažai neigiamų pusių, tai daugiau suaugusių publikai, bet ir ši nedaug ką meniško teras, tik tam tikrų nuotykių pynės intriga. Daromas filmui priekaištas, kad, vaizduojant indėnus, aktoriais čia parinkta Gale Sondergaard ir nemažas skaičius meksikiečių.

SHOOTIST

Literatūros veikalas, perkeltas į ekraną, vaizduojas ryžtingo drąsaus kovotojo su piktu gyvenimo dramą su tragiška pabaiga. Čia pagrindiniame vaidmeny John Wayne, tas nepažeidžiamas grumtynėse su užpuolikais, plėšikais, taikliais šūviais juos terorizuoja ir likviduoja. John Wayne tokiuose vaidmenyse pasižymėjęs. Jis šaltas, sumanus, be skrupulų ten, kur randa reikalą sudrausminti blogio nešėjus.

Tačiau filmo herojų ištinka sunki tragedija: gydytojas suseka, kad susirgęs nepagydomu vėžiu. Ir čia atsiskleidžia jo žmogiškasis charakteris. Aktorius vaizduoja žmogų, išikūrusi pensione, žinanti, kad čia jam reikės numirti. Dabar tas, anksčiau net savotišku brutalumu reiškęs vyras, ilgisi noru pasigrožėti gamta, kiek romantiškose aplinkybėse, priprašydamas šeiminkę ramiai su juo pasivėžinti prie ežero, prie kalnų, miškingoje vietoje.

Jis pergyvena skausmingą smūgį, kai buvusi jo pamilta moteris dabar ateina jį laimėti vedybomis, turėdama slaptą mintį pasipelninti, vienam autoriui papasakodama jo gyvenimo istoriją. Filmo herojui atmetus tą pasiūlymą, išryškėja visa jos klasta.

Bijodamas nepakeliamų skausmų, gydytojui patarus trumpinti savo gyvenimo siūlą, jis suorganizuoja dar paskutinį susišaudymą su piktos valios žmonėmis, kur ir jis pats žūva.

Filmas turi intriga. John Wayne — geras policinių nuotykių vaidyboje, įmanomai čia perteikia ir savo psichologinius nusiteikimus. Tačiau apskritai filmas antraeilis, su nemažu skaičiumi žudymų. Nors pavaizduoja gilią žmogaus dramą, bet be ypatingų meniškų iškilumų. Gerai nors tai, kad nėra jame gašlumo, kaip jo nėra nei filme "The Return of A Man Called Horse", nors ieškojimas mirties susišaudant nerodo moralinių aukštumų.

VERTI PAMATYTI FILMAI

JAV katalikų leidžiamas filmų apžvalgų laikraštis "Film and Broadcasting Review" skelbia šiuos vertus pamatyti filmus:

SUAUGUSIEMS: All the President's Men, The Bingo Long Traveling-Stars and Motor

Kings, The Clockmaker, Face to Face, Seven Beauties.

VISAI ŠEIMAI: That's Entertainment, Part II, The Man Skied Down Everest.

J. Prunskis

- Vatikano ir Graikijos diplomatinių santykių užmezgimui nebesipriešina graikų ortodoksų Bažnyčia. Apie tai paskelbė jų primas arkivyskupas Serafim.

- Padegė vargšų namus Phoenixe, Ariz. Nuostolių namams ir dėl gaisre sugadinto maisto susidarė apie 50.000 dol. Tuose namuose buvo valgydinami neturteliai ir nuo jų įsteigimo 1952 m. jau duota nemokamai apie 7 mil. pavalgymų. Ugniagesiai kalba, kad tai pats niekšingiausias padegimas. Degamoji medžiaga buvo įmesta pro išdaužtus langus.

- Maronitų vysk. R. Aboujaoude pareiškė, kad Libano karas — tai ne religinis konfliktas, o nesutarimai tarp arabų kraštų, tarptautinių pasaulio jėgų išimaisymas, susidūrimas tarp komunizmo ir sionizmo. Krikščionių yra abiejose pusėse. Iš palestiniečių keturių vadų trys yra krikščionys, tik Arafatas yra mahometonas.

- Čilės vyskupai pasveikino JAV katalikus 200 metų sukakties proga. Savo laiške įvertina pagalbos darbus. Čilėje šiuo metu apie 200 amerikiečių vyrų ir moterų misijonierių dirba mokyklose ir socialinėje srityje.

- Brian Doran, jaunas, kurčias kunigas, paskirtas Los Angeles arkivyskupijoje rūpintis sielovada 40.000 invalidų.

- Paulius VI įsteigė tris stipendijas afrikiečiams, atvykstantiems profesinėms studijoms į Italiją.

- Tarptautinė bažnytinių teisių konferencija įvyks 1977 m. vasario 14-19 d. Romoje, Gregorianumo universitete.

- Kard. Julius Doepfner, Miuncheno-Preisingo arkivyskupas, mirė liepos 24 d., sulaukęs 62 m., ištiktas širdies smūgio.

- Eucharistinio kongreso metu, pagal šūkį "Eucharistija ir žmonijos alkis", katalikai parūpino lėšų Filadelfijos uoste pakrauti laivą ryžiais ir jį pasiųsti į Bangladesh.

APIE JAUNIMĄ IR RELIGIJĄ

Aš, vyresniosios kartos atstovė, noriu pasakyti, kokios mintys kilo, perskaičius „Laiškuose lietuviams“ (birželio ir rugsėjo numeriuose) straipsnius „Jaunimas ir religija“.

Nuostabi šių laikų technika išugdė žmogui nepaprastą pasitikėjimą savo galiomis ir sumažino pasitikėjimą pasaulio Tvėrėjo galia. Daug paslapčių atidengta, dar daugiau tikimasi atidengti artimoje ateityje, ir besąlyginiam tikėjimui vis mažiau lieka vietos. Žmogus pasijuto esąs beveik visatos karalius. Šalin religija, visokie įsakymai ir įstatymai, norime lengvo ir laisvo gyvenimo! Tai dabartinio jaunimo norai ir siekiai. Visokie „pažangieji“ psichologai ir sociologai pateisina jų elgesį ir skleidžia naujus „moksliškai pagrįstus“ reikalavimus.

Sąryšyje su modernia technologija atsirado daugiau darbų, susisiekimo priemonių, pramogų. Ne tik šeimų galvos — vyrai, bet ir moterys — motinos pradėjo dirbti. Grįžta visi pavargę, susinervinę. Savaitgaliui atėjus, dažnai kiekvienas vėl skuba skirtingais keliais. Dinga sveika, šilta, jauki šeimos atmosfera. Vaikas pajuto, kad jam nedaug dėmesio skiriama šeimoje, ir pradėjo ieškoti užsiėmimo bei draugų svetur. Dėl šios priežasties atsirado ir vadinamieji „going steady“, o vėliau pabėgimai iš namų. Šeimų suirimas yra svarbiausia šių dienų blogio ir netikėjimo priežastis. Tai patvirtina ir patys jaunuoliai. Noriu paminėti keletą jų pasisakymų:

„Tėvai dirba, su vaikais mažai kalba. .. Gerų senoviškų šeimų jau nebėra. .. Tėvai liepia eiti į bažnyčią, o patys neina. .. Labiausiai vaikus myli seneliai, bet jie dažnai toli gyvena arba yra senelių prieglaudose... Išiname į gatvę, nes namie nuobodu... Norime su kuo nors pasikalbėti ir ką nors veikti. .. Dažniausiai sutinkame tuos draugus, kurie netoli mūsų gyvena. .. Jei kurių elgesys ir nepatinka, nieko negali padaryti. .. Jei priklausai kuriai nors

grupei, turi daryti tai, ką visi daro. .. Blogų veiksmų jaunuoliai dažnai nebijo, nes ir tėvai nieko nesako arba tik šiek tiek pabara. Kartais tėvai to visai nesužino, o policija neturi visų kur padėti. .. Išėjau gyventi pas draugus, nes ten įdomiau..

Tai dažniausiai tokie liūdni atsakymai, lyg nusiskundimai. Dar viena baisi tiesa — atsirado naujų šeimos rūšių: susidėjusių „bandymui“ ar pastoviam gyvenimui. Mokykla teikia žinias, bet moralės nemoko, apie religiją nekalba. Bažnyčioje po įvykusių reformų juntamas nenustovėjimas, skubotumas, pasyvumas, tuštuma. Liko tas pats Dievas, bet Jo garbinimo formos labai pasikeitė. Bažnyčios autoritetas smuko. Visa tai silpnesniems tikintiesiems ir jauniems Bažnyčios nariams padarė labai neigiamą įtaką.

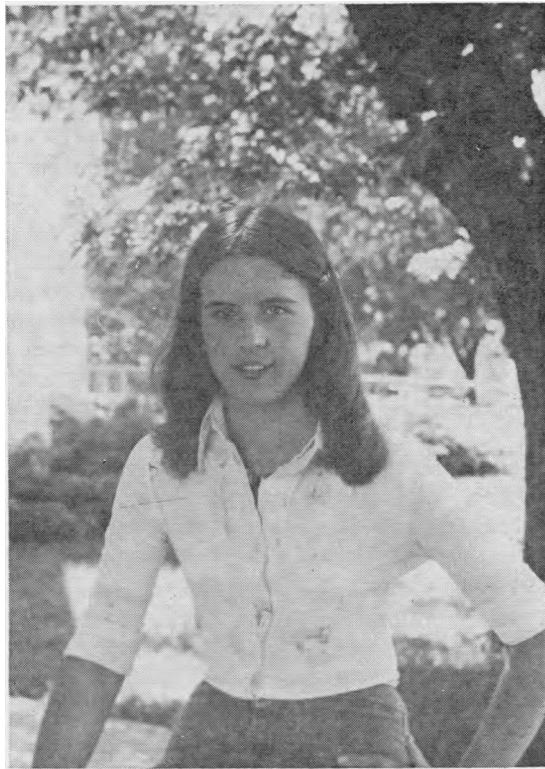
Valstybė rūpinasi kalėjimų gerinimu, bet atrodo, kad bijo viešai pasakyti — gyvenkite padoriai, vykdykite įstatymus, ir kalėjimai bus nereikalingi. Nestebėtina, kad tokia aplinka išugdė daug silpnos valios, susimaišiusių, pasimetusių jaunuolių. Mokytojai ir valdžios pareigūnai jau prisipažįsta, kad be tėvų pagalbos nebepali atstatyti tinkamos padėties.

Tad, tėveliai, prieš kaltindami savo vaikus, pažvelkime į save. Ar mes tinkamai atliekame tėvų pareigas? Nebijokime būti „senoviški“ — vaikai dažnai tokių ir nori. Jauni žmonės šiandien turi daug žinių, yra laisvi pasirinkti įvairius darbus, įvairias mokslo šakas studijoms, bet jiems trūksta vieno svarbiausio dalyko — patirties. Tik patyręs keleivis žino, kokie keliai kur veda, o kitiems reikia vadovo. Tie pagrindiniai vadovai turi būti tėvai, o paskui bažnyčia ir mokykla. Jeigu šios vadovų pareigos bus gerai atliktos, tai didžioji mūsų atžalyno dalis paseks jų pėdomis.

Geras tėvų pavyzdys, ramūs ir apgalvoti pasikalbėjimai, bendra malda, su amžiumi susijusių problemų bendras sprendimas, bendravimas

Autoportretas (medžio raižinys)

Teresė Gaidelytė

Teresė Gaidelytė gimė ir užaugo mažoje lietuvių kolonijoje — Omahoje, Nebr. Nuo pat mokyklos pradžios įsijungė į lietuvišką veiklą. Ji uoliai dirba skautų organizacijoje: žiemą įvairiose skautų sueigose, vasarą — stovyklose.

Antri metai studijuoja meną St. Mary kolegijoje. Daugiausia domisi grafika, skulptūra ir fotografija. Už savo grafikos kūrinį "Kristaus kančia" (žr. 342 psl.) yra laimėjusi trečiąją vietą aukštesniųjų mokyklų meno parodoje. Neseniai Jaunimo Centre, Čikagoje, ji buvo suruošusi savo grafikos bei skulptūros darbų parodą drauge su savo tėvu (medžio piaustiniai ir tapyba) ir broliu (fotografija).

Teresė ir su savo fotografijos darbais yra dalyvavusi įvairiose parodose, laimėdama keletą premijų.

Šis "Laiškų lietuviams" numeris yra iliustruotas jos grafikos darbų nuotraukomis.

V. V.

laisvalaikio metu, įvairūs tėviškos ar motiniškos meilės pareiškimai, žodžio ir pažadų išlaidymas — tai magiški dalykai, kurie suartina šeimos narius, ugdo vyresniųjų autoritetą ir formuoja jaunuolio charakterį.

A-lė G.

KAI NUODĖMĖS NEBĖRA

Gyvenimas kinta. Tik jis šiuo metu kinta kitaip, negu paprastai: jis nebe progresuoja, bet regresuoja. Seniau kiekvienas išradimas, kiekviena nauja knyga, kiekviena universiteto diplomantų laida nušvisdavo nauja viltimi, naujai spindinčia šviesa į geresnį žmonių gyvenimą, į dar vieną pažangesnio žmoniškumo pakopą. Šiuo metu beveik viskas eina atbula kryptimi: atsirado daugiau neteisybės ir nusikaltimų, beveik visur pataikaujama agresyviems reikalaujams, visur bijoma tiesos žodžio ir teisingumo akcijos.

Tas atbulinis bėgis ėmė rasti po 1960 m. Pradėta reikalauti civilinių teisių tiems, kurie anksčiau buvo aplenkiami. Iškelta rasinės nelygybės skriaudos. Imta ieškoti tų skriaudų kaltininkų. Užkliūta už senų tradicijų ir imta jas "reformuoti". Mokyklose ir universitetuose tos reformos pirmiausia pasirodė. Daugiau laisvės mokiniui ir studentui! Jam turi būti leista pasirinkti ir mokytis tuos dalykus, kurie patinka. Jam leista kritikuoti visa, kas nepatinka, bet ypač mokyklinę tvarką ir drausmę. Mokytojas jau nėra autoritetas, o tik dėstomo dalyko instruktorius. Jam nevalia kištis į mokinio reikalus. Daugelis pastovių vertybių prarado savo vertę arba gavo kitą atspalvį.

1968 m. pareina duktė iš katalikiškos mokyklos ir sako: "Mama, jau ne tik galima valgyti mėsą penktadienį, bet ir sekmadienį galima neiti į bažnyčią, jeigu nenori — nebus jokios nuodėmės". Mama kraipo galvą ir klausia, iš kur duktė tas žinias gavo. "Iš seselės, kuri mums dėsto religiją. Ji mums šiandien išaiškino. Ji sakė, kad laikai keičiasi, ir greitai nuodėmių nebebus".

Ne viena mama tada stebėjosi ir galvojo, kaip gali nebebūti nuodėmių nuodėmingo žmogaus gyvenime. Juk nuodėmė yra tai, kuo nusikalstama Dievui ir Bažnyčiai, nesilaikant jų įsakymų. Kas panaikins nuodėmes? Tikriausiai seselė juokavo, o mergaitės jos aiškinimo nesuprato.

Bet gyvenime vyko neapvaldomi veiksmai. Niujorke basi ir skudurais apsirengę studentai

žygiavo gatvėmis su plakatais ir Šiaurės Vietnamo vėliava, šūkaudami ir plūsdamiesi. Detroite, Filadelfijoje ir kituose miestuose negrai plėšė ir degino miestų kvartalus. Amerikos kareiviai bėgo iš kariuomenės, slapstėsi, kiti net perbėgo į priešo pusę ir pasidavė. Universitetuose juodieji studentai vertė vadovybes priimti daugiau negrų studentų, skirti jų reikalams daugiau pinigų ir nereikalauti, kad jie mokytųsi tiek, kiek baltieji. Visur siaubas ir chaosas.

Visi nustebę žiūrėjo ir laukė, kas bus toliau. Nei valdžia, nei policija aktyviai nesipriešino. Visi kentė ir galvojo, kad nuolaidos gražins gyvenimą į senas vėžes, kad viskas greitai savaime aprims. Valdžia nieko smarkiau nebaudė, o skyrė dideles sumas pinigų tiems triukšmadiarims, kad jie aprimtų, ir leistų kitiems gyventi.

Siautėjimai aprimo, bet tylomis vyksta žmogžudystės, plėšikavimai, prievartavimai, vagystės, sukčiavimai, veidmainiavimai. Juodųjų gyvenvietėse nebesaugu pasirodyti net dienos metu. Mokytojai atsisako eiti į mokyklą be policininko palydos. Krautuvės juodžių gyvenamose gatvėse užsidaro, gydytojai išsikelia į priemiesčius. Universiteto profesoriai juodam studentui įrašo gerus pažymius ne už pažangumą moksle, bet kad neperšautų jo kieme ar gatvėje. Teisėjas negali skirti nusikaltėliams didesnių bausmių, nes nenori mirti. Abi rasės spiriasi ir nesiduoda sumaišomos. Baltieji nenori būti vežami į juodųjų mokyklas.

Ir kas toliau? Kiekvieną kartą, kai vakare policijos automobilis nužviegia gatvę, prisimena vieno liberalo pasakymas: "Dabar nuodėmės nebėra, o likęs tik jos prisiminimas ir žmonių vargai". Štai dabar žmogus ir pateko į vargą. Jis bus laimingas, jei policija laiku atvyks ir išgelbės jo gyvybę. Išgelbės nuo to žmogaus, kuriam viskas leista, kuriam jokios nuodėmės nebėra.

M. Stonys

"Laiškų lietuviams" straipsnio konkursas apie dvasinio luomo pašaukimus baigiasi kovo mėn. 1 d. Straipsnio ilgumas — ne daugiau kaip 3000 žodžių. Bus skiriamos 5 premijos, jei atsiras pakankamai premijuotinų straipsnių. Vertinimo komisija bus paskelbta vėliau. Plačiau apie konkursą yra kituose "Laiškų lietuviams" numeriuose.

ATSIŪSTA PAMINĖTI

Albinas Baranauskas. RUDENYS IR PAVASARIAI. II dalis. Išleido Lietuviškos knygos klubas 1976 m. Aplanke dail. V. O. Virkau. 347 psl., kaina 6 dol.

Stasys Džiugas. KISKUČIO VARDINĖS. II laida. Iliustravo VI. Stančikaitė. Išleido Liet. knygos klubas 1976 m. 60 psl., kaina nepažymėta.

LITUANUS. 1976, Vol. 22, No. 3. Adresas: 6621 S. Troy, Chicago, III 60629.

MUZIČIOS ŽINIOS. Nr. 4(211). Redaguoja A. Kačanauskas, 227 N. 7th St., Brooklyn, N.Y. 11211. Išėina 4 kartus per metus.

Nuoširdžiai dėkojame "Laiškų lietuviams" rėmėjams

Po 6 dol. aukojo: M. Stankūnienė, M. Ambrozaitienė.

Po 4 dol. aukojo: O. Elertienė, A. Liškevičius, V. Šaulys, M. Valiukėnas, E. Velžienė, H. Bagdonienė, J. Penčylienė, A. Prapuolenytė, Z. Rumša, J. Aglinskienė, V. Kaveckas, M. Stankaitienė, J. Vilkas, A. Domanskienė, A. Mauragis.

Po 3 dol. aukojo: V. Grincevičius, V. Stankus, G. Musteikienė, J. Grigaitis, A. Eivienė, Z. Martinaitienė, A. Pužauskas.

Po 2 dol. aukojo: A. Misiūnas, M. Tarvydienė, O. Rugelienė, B. Kasponas, S. Galisienė, S. Jonynienė, A. Žemaitaitienė, A. Keliuotis, J. Paovys, B. Kūkalis, V. Vasienė, J. Žadeikis, A. Reivytiš, A. Naujokas, A. Juodvalkis, O. Martišauskienė, L. Laukienė, T. Karaliūtė, J. Rugys, S. Einikis, J. Spurgis, B. Valavičius, J. Veselka, J. Kriščiukaitis, J. Sakalas, D. Liepenė, G. Mitsevitš, B. Lintakienė, V. Kazlauskas, A. Jasčemsienė, S. Vidmantas, E. Sirutis, E. Vindašienė, L. Morkūnas, P. Pajaujis, S. Nutautas, B. Monkevičienė, M. Židžiūnienė, J. Arvydas, S. Zatorskienė, G. Songinas, H. Bugarevičius, A. Lukoševičiūtė, V. Kuzma, E. Šlekys, K. Daugvydas, S. Jankauskas, M. Biknevičius, S. Grauzinienė, J. Misevičius, D. Kikas, M. Zmuidzinienė, E. Laukaitienė, A. Škėmienė, M. Kvedaras, R. Čemarka, A. Malėta, J. Jurienė, E. Gimžauskienė, A. Skučienė, B. Čepaitis, A. Petrašiūnas, L. Vansauskienė, M. Mikeliūnas, K. Puskunigis, Z. Rajeckienė, M. Gureckienė, kun. V. Piktorna, P. Jonelis, G. Baltrušaitis, A. Šembrotas, B. Gudonis, I. Kalvaitienė, E. Arlauskienė, M. Česnienė, I. Rimkūnienė, J. Ugėnas, A. Bliudžius, A. Kižienė, B. Eringis, V. Damašius, J. Jankauskas, Z. Grybinas, M. Šimkus, kun. A. Babonas, kun. V. Karalevičius, A. Pračkailienė, S. Žilevičius, K. Jasiulevičius, B. Briedienė, S. Traškienė, V. Žebertavičius, A. Kašubienė, M. Matuzienė, R. Gaigalienė, V. Valkavickas, V. Mažeika, J. Vaišnys (Conn.).

LAIŠKAI LIETUVIAMS — Tėvų Jėzuitų leidžiamas religinės ir tautinės kultūros mėnesinis žurnalas. Redaktorius — Juozas Vaišnys, S. J. Redakcijos nariai: Danutė Bindokienė, Algirdas Grigaitis, Vytautas Kasniūnas, Rasa Lukoševičiūtė, Nijolė Užubalienė, Danutė Vakarė, Gediminas Vakarė. Administratorė — Aleksandra Likanderienė. Viršelės ir skyrių vinjetės — Jūratės Eidukaitės-Okura. Adresas: 2345 W. 56th Street, Chicago, Illinois 60636. Telef. 737-8400. Spaustuvė — Immaculata Press, Putnam, Connecticut 06260. Metinė prenumerata — 6 dol., atskiras numeris — 60 centų.